

Oikeuspalveluvirasto

Lausuntoyhteenveto lakiehdotuksista

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:16

Oikeuspalveluvirasto

Lausuntoyhteenveto lakiehdotuksista

Maaria Rubanin

Oikeusministeriö Helsinki 2022

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Oikeusministeriö

CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-259-984-1

ISSN pdf: 2490-1172

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2022

Oikeuspalveluvirasto

Lausuntoyhteenveto lakiehdotuksista

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2022:16		Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
Julkaisija	Oikeusministeriö		
Tekijä/t Kieli	Maaria Rubanin suomi	Sivumäärä	52
Tiivistelmä	<p>Luonnos hallituksen esitykseksi Oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyvistä laeista oli lausunnolla 20.12.2021–4.2.2022.</p> <p>Vastauksia pyydettiin 70 viranomaiselta ja muulta yhteisöltä. Vastauksia saatiin 38, joista 5 ilmoitti, että ei anna lausuntoa tai että sillä ei ole lausuttavaa. Lisäksi saatiin lausunto kolmelta muulta taholta. Lausuntoja saatiin siten yhteensä 41.</p> <p>Lausunnonantajat kannattivat laajasti ehdotuksen tavoitteita ja valtakunnallisen viraston perustamista. Viraston katsottiin tukevan kansalaisten mahdollisuutta saada yhdenmukaisia palveluja. Moni lausunnonantaja piti hyvänä, että toimistorakenne säilyy entisellään. Lisäksi pidettiin hyvänä, että toimipaikkaverkosta ei esitetä muutettavaksi. Useat lausunnonantajat pitivät tärkeänä, että virastolla on käytettävissään riittävät resurssit.</p> <p>Lausunnonantajien säännöskohtaiset näkemykset olivat myös lähtökohtaisesti myönteisiä. Muutamat lausunnonantajat esittivät säännösehdotuksiin yksittäisiä pienehköjä muutoksia.</p>		
Asiasanat	oikeusaputoimistot, edunvalvonta, velkaneuvonta, talous- ja velkaneuvonta, valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirit, hallinto		
ISBN PDF	978-952-259-984-1	ISSN PDF	2490-1172
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-984-1		

Rättstjänstverket – Sammandrag av utlåtandena om lagförslagen

Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2022:16		Tema	Betänkanden och utlåtanden
Utgivare	Justitieministeriet		
Författare	Maaria Rubanin	Sidantal	52
Språk	finska		
Referat	<p>Ett utkast till regeringens proposition med förslag till lag om Rättstjänstverket och till vissa lagar som har samband med den var på remiss från den 20 december 2021 till den 4 februari 2022.</p> <p>Yttranden begärdes av sammanlagt 70 myndigheter och andra organisationer. Det kom in 38 svar, och i fem av dem meddelade remissinstanserna att de inte lämnar något yttrande eller att de inte har något att yttra sig om. Det kom även in yttranden från tre andra instanser, vilket betyder att det slutliga antalet svar var 41.</p> <p>Målen för propositionen och inrättandet av Rättstjänstverket fick ett brett stöd bland remissinstanserna. Rättstjänstverket ansågs bidra till allmänhetens möjligheter att få enhetlig service. Många remissinstanser ansåg det vara bra att byråstrukturen förblir oförändrad och att det inte heller föreslås några ändringar i nätverket av verksamhetsställen. Många remissinstanser framhöll vikten av att Rättstjänstverket förses med tillräckliga resurser.</p> <p>Remissinstanserna förhöll sig i regel positiva till de enskilda bestämmelserna i propositionen. Några remissinstanser föreslog vissa mindre ändringar i de föreslagna bestämmelserna.</p>		
Nyckelord	rättshjälpsbyråer, intressebevakning, skuldrådgivning, ekonomi- och skuldrådgivning, statens rättshjälps- och intressebevakningsdistrikt, administration		
ISBN PDF	978-952-259-984-1	ISSN PDF	2490-1172
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-984-1		

Legal Services Authority – Summary of Opinions on Legislative Proposals

Publications of the Ministry of Justice, Memorandums and statements 2022:16	Subject	Memorandums and statements
Publisher	Ministry of Justice, Finland	

Author(s)	Maaria Rubanin	Pages	52
Language	Finnish		

Abstract

A draft government proposal on a Legal Services Authority and the related acts was circulated for comments from 20 December 2021 to 4 February 2022.

Comments and opinions were requested from 70 authorities and other organisations. A total of 38 stakeholders responded, five of whom stated that they will not issue an opinion or that they have no comments. In addition, three other parties submitted their opinions. Thus, a total of 41 opinions were received.

The consulted stakeholders widely supported the objectives of the proposal and the establishment of a new national agency, and they considered that it would improve citizens' access to uniform services. Many welcomed the proposal that the office structure would remain unchanged. It was also considered positive that no changes were proposed to the network of offices. Several stakeholders considered it important to ensure that the agency has sufficient resources at its disposal.

As a rule, the stakeholders' views on the proposed provisions were positive. A few stakeholders proposed some minor individual amendments to certain provisions.

Keywords financial and debt counselling, public legal aid and guardianship districts, legal aid offices, guardianship, debt counselling, administration

ISBN PDF	978-952-259-984-1	ISSN PDF	2490-1172
-----------------	-------------------	-----------------	-----------

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-984-1>

Sisältö

1	Johdanto	7
1.1	Oikeuspalveluvirastoa koskeva hanke	7
1.2	Säädösehdotukset	7
1.3	Lausunnot	8
2	Lausunnot yleisperusteluista	11
2.1	Tavoitteet	11
2.2	Taloudelliset vaikutukset	14
2.3	Vaikutukset viranomaisiin	18
2.3.1	Oikeusministeriön ja Oikeuspalveluviraston tehtävät	18
2.3.2	Esteellisyyskysymykset	20
2.3.3	Ahvenanmaan asema	22
2.4	Vaikutukset kansalaisiin	23
2.4.1	Palvelujen yhdenvertaisuus ja saatavuus	23
2.4.2	Kanteluasioiden käsittely	28
2.5	Vaikutukset henkilöstöön	29
2.6	Kielelliset oikeudet	33
2.7	Vaikutukset tiedonhallintaan	34
3	Lausunnot säännösehdotuksista	36
3.1	Oikeuspalveluviraston tehtävät ja organisaatio (luku 1)	36
3.2	Julkinen oikeusapu (luku 2)	40
3.3	Talous- ja velkaneuvonta (luku 3)	41
3.4	Yleinen edunvalvonta (luku 4)	42
3.5	Hankkiminen muulta palveluntuottajalta (luku 5)	45
3.6	Erinäiset säännökset ja voimaantulo (luvut 6 ja 7)	47
3.7	Talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain, oikeusapulain ja saamen kielilain muutosehdotukset	48
4	Liitteet	49
4.1	Lausuntopyyntö	49
4.2	Begäran om utlåtande	51

1 Johdanto

1.1 Oikeuspalveluvirastoa koskeva hanke

Oikeusministeriö on asettanut ajalle 6.4.2021–31.12.2022 ”Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston ja oikeushallinnon erityisviranomaiset -viraston perustaminen” -nimisen hankkeen. Tavoitteena on perustaa oikeusministeriön hallinnonalalle kaksi virastoa: valtakunnallinen oikeusapu- ja edunvalvontavirasto sekä oikeushallinnon erityisviranomaiset -virasto.

Tämä lausuntotiivistelmä koskee lausuntopalautetta, joka on saatu oikeusapu- ja edunvalvontavirastoa koskevasta lakiehdotuksesta. Lakiehdotuksen mukaan uuden viraston nimi olisi Oikeuspalveluvirasto. Luonnoksesta pyydettiin lausuntoja lausuntopalvelussa 20.12.2021–4.2.2022 ([VN/21072/2021](#)).

Hankkeen tarkempi kuvaus on julkisessa palvelussa osoitteessa valtioneuvosto.fi/hankkeet tunnuksella [OM051:00/2021](#). Oikeushallinnon erityisviranomaiset -virastoa koskeva hallituksen esitys on ollut lausuttavana lausuntopalvelussa samanaikaisesti ([VN/21073/2921](#)).

1.2 Säädösehdotukset

Esitysluonnoksen mukaan annettaisiin uusi laki Oikeuspalveluvirastosta sekä muutettaisiin eräitä siihen liittyviä lakeja. Laki valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä kumottaisiin. Talous- ja velkaneuvonnasta annettua lakia muutettaisiin siten, että palvelun järjestämistä koskevat säännökset siirretään uuteen Oikeuspalveluvirastosta annettavaan lakiin. Lisäksi muutettaisiin oikeusapulakia ja saamen kielilakia.

Oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palvelujen järjestämistä varten perustettaisiin uusi virasto. Nykyiset kuusi valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiiriä lakkaisivat ja niiden tehtävät siirtyisivät perustettavalle virastolle. Lisäksi oikeusministeriössä hoidetut oikeusapu- ja edunvalvontapiirejä koskevat keskuhallinnon viranomaisen tehtävät siirtyisivät uuden viraston tehtäväksi. Ministeriöön jäisi virastoa koskeva säädösvalmistelu ja strateginen suunnittelu.

Tavoitteena olisi selkiyttää oikeusministeriön tehtäviä ja järjestää hallinnolliset palvelut siten, että ne tukevat aiempaa paremmin oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan toimintaa. Muutokset kohdistuisivat tuki- ja hallintopalvelutehtäviin,

jotka koottaisiin perustettavan viraston keskushallintoon. Oikeusapua, talous- ja velka-neuvontaa sekä yleisen edunvalvonnan palveluja annettaisiin edelleen samoilla perusteilla kuin aiemminkin nykyisistä oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoista. Myöskään toimipaikkoihin ei esitettäisi muutoksia. Uuden viraston hallinto- ja tukipalveluhenkilöstö toimitettiin edelleen monipaikkaisesti eri puolilla maata.

1.3 Lausunnot

Oikeusministeriö pyysi lausunnon 70 viranomaiselta, organisaatiolta ja järjestöltä. Lausunto saatiin 38 lausunnonantajalta, joista viisi ilmoitti, ettei anna lausuntoa tai että asiasta ei ole lausuttavaa. Lisäksi saatiin lausunnot Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistolta, Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien työsuojeluvaltuutetuilta ja yhdeltä yksityishenkilöltä. Lausuntoja saatiin siten yhteensä 41.

Tämä lausuntotiivistelmä sisältää koosteen lausuntojen sisällöstä. Kysymyksessä on tiivistelmä eikä lausuntojen koko sisältöä ole toistettu yksityiskohtaisesti. Lausuntoja on tiivistelmää varten lyhennetty, ryhmitelty uudestaan ja niiden kieliasua on yhtenäistetty.

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta viranomaisilta, organisaatioilta ja järjestöiltä. Lausunto saatiin (*) :llä merkityiltä tahoilta. Lisäksi (**):llä merkityt ovat ilmoittaneet, etteivät anna lausuntoa tai ettei heillä ole lausuttavaa:

Ahvenanmaan valtionvirasto/Statens ämbetsverk på Åland
 Alajärven kunta
 Ammattiliitto Pro ry*
 Digi- ja väestötietovirasto*
 Eduskunnan oikeusasiamies *
 Etelä-Savon edunvalvontapalvelu Ky
 Etelä-Savon käräjäoikeus*
 Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
 Folkhälsan
 Helsingin hallinto-oikeus*
 Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri *
 Julkisanalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry*
 Julkiset Oikeusavustajat ry*
 Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry*
 Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
 Kanta-Hämeen käräjäoikeus*
 Karvonen Markku
 Kehitysvammaisten tuki ry*

Keuruun kaupunki
Kokemäen kunta
Konneveden kunta
Korkein hallinto-oikeus**
Korkein oikeus
Kuluttajaliitto
Kuluttajariitalautakunta
Kymenlaakson kärjäoikeus
Lakiasiantoinisto Pentikäinen Oy
Lapin edunvalvonta oy
Lappajärven kunta*
Lassus Kenneth
Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat ry
Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Maahanmuuttovirasto**
Marttaliitto
Merikarvian kunta
Mieli ry
Muistiliitto*
Oikeudenkäyntiavustajalautakunta**
Oikeusrekisterikeskus*
Orvas Ari asianajotoimisto
Pia Fagerholm-Mård
Pirkanmaan kärjäoikeus
Pohjanmaan kärjäoikeus
Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri*
Pudasjärven kaupunki
Saamelaiskäräjät
Saa'mi siidsååbbar/ Kolttien kyläkokous*
Sallan kunta
Salon kaupunki
SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder
Somero kunta
Suomen Asianajaliitto*
Suomen Kuntaliitto*
Suomen Lakimiesliitto ry*
Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry*
Suomen tuomariliitto ry
Svenska Finlands Folkting*
Syyttäjälaitos**

Takuusäätiö*
Tervolan kunta
Tietosuojavaltuutettu**
Tuomioistuinvirasto*
Tuusulan kunta
Vaasan hovioikeus*
Valtiokonttori*
Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet
Valtioneuvoston kanslia
Valtioneuvoston oikeuskansleri*
Valtiovarainministeriö*
Velkaneuvonta ry
Yleiset edunvalvojat ry*
Ylitornion kunta
Ålands landskapsregering*

Edellä mainittujen lisäksi lausunnon ovat antaneet:

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien työsuojeluvaltuutetut
Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå
Yksityishenkilö

2 Lausunnot yleisperusteluista

2.1 Tavoitteet

Keskeiset huomiot

Esityksen tavoitteita yleisellä tasolla kannatettiin laajasti. Useat viranomaiset kuten valtiovarainministeriö, valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirit sekä henkilöstö- ja asiakasjärjestöt ilmoittivat lausunnossaan kannattavansa Oikeuspalveluviraston perustamista ja esitysluonnoksessa mainittuja tavoitteita.

Muutamit lausunnonantajat totesivat, että kannattavat esitystä, jos viraston perustamiseksi on mahdollista saada riittävät resurssit.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset

Valtiovarainministeriön käsityksen mukaan nykyinen hallinnollinen rakenne ei ole optimaalinen eikä anna hyvää pohjaa toiminnan kehittämiseksi. Valtiovarainministeriön käsityksen mukaan vaikuttaa perustellulta, että toiminnan edellyttämät tuki- ja hallintopalvelut tuotettaisiin jatkossa keskitetysti ja uusi virasto hoitaisi taloushallinnon, toiminnallisen ohjauksen sekä henkilöstöhallinnon, jotka nyt ovat hajautuneet kuudelle piirille sekä oikeusministeriössä useille eri yksiköille. Oikeusministeriön roolin selkeyttäminen on kannatettavaa.

Vaasan hovioikeus toteaa, että lakiehdotuksen tavoitteet ovat hyväksyttäviä ja kannatettavia. Ne ilmenevät hallituksen esityksestä selkeästi ja vastaavat valtion hallinnon kehittämislinjauksia. Sidosryhmien välisen yhteistyön kannalta uudistuksella on vaikutusta asioinnin tapahtuessa piirien sijaan yhden viraston kanssa.

Etelä-Savon kärjäoikeus toteaa, että oikeuspalveluviraston perustamisesta vastaa oikeushallinnon alalla tehtyjä hallinnollisia linjauksia ja lisää näin organisoinnin yhdenmukaisuutta, mitä voidaan pitää hyvänä asiana. Myös lakiehdotuksen tavoitteet ovat hyväksyttäviä ja kannatettavia.

Kanta-Hämeen kärjäoikeus näkee esityksen vaikutukset tuomioistuinten substanssi-toimintaan suhteellisen vähäisinä. Sinänsä esitys vastaa oikeushallinnon alalla tehtyjä hallinnollisia linjauksia ja lisää näin organisoinnin yhdenmukaisuutta, mitä voidaan pitää hyvänä asiana.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa, että oikeuspalveluviraston perustamisella ei ole välittömiä vaikutuksia hallinto-oikeuden toimintaan. Oikeuspalveluviraston perustamisella on toivottavasti pidemmällä aikavälillä myönteisiä vaikutuksia oikeusapupalveluiden saatavuuteen koko Suomessa. Näin ollen sitä on pidettävä oikeusturvan ylläpitämisen ja parantamisen kannalta kannatettavana hankkeena.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. Ehdotuksen hyödyt ja vaikutukset on tuotu esille monipuolisesti esityksessä.

Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että hallituksen esityksen perustelut ja vaikutukset on hyvin kirjoitettu.

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri toteaa, että muutoksella tavoitellut vaikutukset ovat saavutettavissa, jos viraston hallinto resursoidaan heti perustamisesta lähtien riittävällä tasolla, ilman että tämä vaikuttaa substanssitoiminnan nykyiseen tai tulevaan rahoitukseen.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että viraston perustaminen on kannatettavaa, jos hallinnon resursointi on riittävällä tasolla.

Pohjois-Suomen oikeusapu ja edunvalvontapiiri katsoo, että esitys on perusteltu ja vaikutus tuotu hyvin esiin.

Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå anser, att det är bra att ett centralt ämbetsverk skapas.

Digi- ja väestötietovirasto näkee ehdotetun organisaatiomuutoksen myönteisenä. Sen voidaan odottaa yhtenäistävän ja järkevöittävän toimintaa ja käytäntöjä organisaation tehtäviin kuuluvissa asioissa. Sen voidaan myös odottaa sujuvoittavan virastojen välistä yhteistyötä holhoustoimen tehtävien hoitamisessa ja toiminnan kehittämiseen liittyvissä asioissa, kun yhteistyötä päästään tekemään kahden valtakunnallisen toimijan välillä.

Valtiokonttori toteaa, että uudistus on nykytilannetta selkeyttävä ja kannatettava erityisesti talous- ja henkilöstönäkökohtien kannalta oikeusministeriön keskittyessä strategiaan ohjaukseen ja lainsäädäntöön.

Ålands Landskapsregering anser, att det är positivt att det skapas ett centralt ämbetsverk och reformen uppfattas inte påverka rättshjälpsverksamhetens dagliga arbete. Att ta bort den administrativa mellannivån "distrikt" bedöms även förbättra möjligheten för det centrala Rättstjänstverket att erbjuda den lagstadgade servicen på svenska .

Ammattiliitto PRO ry toteaa, että hallituksen esityksen keskeiset ehdotukset oikeuspalveluvirastosta ovat kannatettavia. Muutos selkeyttää oikeusministeriön tehtäviä. Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen tehtävät ja toimipaikat säilyisivät ennallaan, joten asiakkaiden palvelut jatkuvat samanlaisina. Substanssien henkilöstön tehtäviin ei aiheudu viraston perustamisesta muutoksia. Valtakunnallisesti yhtenäisten toimintatapojen toteuttaminen on helpommin saavutettavissa yhden viraston mallissa, mikä vaikuttaa osaltaan asiakkaiden palvelujen yhdenmukaisuuteen ja laatuun.

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry (jäljempänä Kuluttajaliitto ry) pitää tärkeänä, ettei muutoksella heikennetä asiakkaiden mahdollisuuksia saada esitetyn Oikeuspalveluviraston alaan kuuluvia palveluita. Perusteluissa on esitetty, että vaikutukset kansalaisiin olisivat välillisiä ja lähinnä heidän asemaansa parantavia muun muassa yhdenvertaisuuden ja tehokkaamman keskitetyn viestinnän kautta. Kuluttajaliitto pitää näin ollen tehtyä esitystä Oikeuspalveluviraston perustamisesta.

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry (jäljempänä JUKO ry) pitää esitettyä Oikeuspalveluviraston perustamista hallinnollisena uudistuksena perusteltuna.

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry (jäljempänä JHL ry) katsoo, että esityksen tavoitteet ovat kannatettavia. Toivottavaa on, että virasto saa riittävän rahoituksen, jotta tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Kuuden viraston hallinnon yhdistäminen on perusteltua ja toimialat kaipaavat valtakunnallista kehittämistä. Koska kyseessä on asiantuntijaorganisaatio, henkilöstöä tulee kuulla päätöksissä ja kehittämistyössä.

Muistiliitto ry kannattaa esitystä yhtenäisestä oikeuspalveluvirastosta.

Suomen Asianajajaliitto pitää erilaisia viranomaisten hallinnollisia yhteistyöjärjestelyjä hyödyllisinä sikäli, kun niiden avulla voidaan esimerkiksi säästää kustannuksia ja parantaa palveluiden saatavuutta koko maassa. Tällä on kytkös myös oikeusturvan toteutumiseen. Esityksessä todetaan, että oikeusapu- ja edunvalvontapiirien kehittämiseen liittyviin ongelmiin on pyritty löytämään ratkaisuja nykymallissa ilman uuden viraston perustamista, esim. hallinto- ja tukitehtäviä jakamalla sekä yhtenäisillä käytännöillä. Tällaiset toimintamallit on kuitenkin katsottu riittämättömiksi.

Perusteluissa esitettyä näkemystä siitä, että yhden viraston on helpompi – kuin kuuden erillisen – valvoa hakijoiden yhdenvertaista kohtelua koko maassa, on pidettävä oikeana. Parhaassa tapauksessa eri oikeusapupiireissä noudatetuista erilaisista käytänteistä ja menettelytavoista voidaan omaksua hyväksi havaitut toimintatavat.

Suomen Lakimiesliitto – Finlands Juristförbund ry (jäljempänä Suomen Lakimiesliitto ry) kannattaa Oikeuspalveluviraston perustamista ja nykyisten oikeusapu- ja

edunvalvontapiirien tehtävien sekä keskushallinnon viranomaistehtävien siirtoa viraston vastuulle. Lakimiesliitto kuitenkin korostaa, että uudistuksen yhteydessä tulee huolehtia, että Oikeuspalveluvirastolla on riittävät resurssit huolehtia kaikista – erityisesti henkilöstöhallintoon liittyvistä – tehtävistään.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL ry (jäljempänä SPJL ry) kannattaa organisaation kehittämistä niin, että palvelujen järjestämisen kautta mahdollisesti saavutettavat tehokkuus- ja tehostamistavoitteet toteutuisivat toimintalähtöisesti resurssikestävällä tavalla, sekä henkilöstöpoliittiset näkökulmat huomioon ottaen. SPJL pitää esityksessä todettuja tavoitteita, kuten tehtävien selkiyttäminen ja hallinnollisten palvelujen tarkoituksenmukaisempi järjestäminen, kannatettavina.

Yleiset edunvalvojat ry kannattaa valtakunnallisen yhden Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista.

2.2 Taloudelliset vaikutukset

Keskeiset huomiot

Valtiovarainministeriö korostaa, että muutoksen edellyttämä rahoitus tulee toteuttaa valtiontalouden kehysten puitteissa. Ministeriö toteaa, että esitysluonnoksen mukaan hallinnon menot ja henkilöstömäärä kasvaisivat, vaikka uusia kansalaisille näkyviä palveluita ei hallinnolle säädetä. Henkilöstömäärä lisääntyisi merkittävästi nykyiseen verrattuna. Valtiovarainministeriö kannustaa arvioimaan välttämättä tarvittavan henkilöstön määrää.

Useat muut lausunnonantajat nostivat yleisellä tasolla esille tarpeen huolehtia viraston riittävästä resursoinnista. Tätä korostivat muun muassa oikeuskanslerinvirasto, useat oikeusapu- ja edunvalvontapiirit, Lakimiesliitto ry, Julkiset oikeusavustajat ry, Ammattiliitto PRO ry, JUKO ry ja SPJL ry, Kehitysvammaisten tukiliitto ry ja Takuusäätiö.

Lisäksi eduskunnan apulaisoikeusasiamies nosti esille valvontaan liittyvien resurssien tärkeyden ja totesi, että tätä osuutta esitysluonnoksessa ei ollut erikseen arvioitu.

Tuomioistuinvirasto ja Etelä-Savon käräjäoikeus kiinnittivät huomioita siihen, että resurssitarve tulee olla riittävän realistinen. Esimerkiksi Tuomioistuinviraston resurssit ovat jääneet liian pieniksi. Etelä-Savon käräjäoikeus katsoi, että henkilöstömäärä vaikuttaa alimitoitettulta.

Ammattiliitto PRO ry, JUKO ry ja Suomen Lakimiesliitto ry nostavat esille, että mahdollisesta palkkausjärjestelmien yhdistämisestä ja palkkojen harmonisoinnista aiheutuvia kustannuksia ei ole huomioitu taloudellisissa vaikutuksissa.

Lisäksi valtiovarainministeriö ja Digi- ja väestötietovirasto kiinnittävät huomiota Digi- ja väestötietovirastoa koskeviin taloudellisiin vaikutuksiin ja totesivat, että esitysluonnoksessa esitetyn lisäksi Digi- ja väestötietovirastolle aiheutuu kustannuksia edunvalvojan määräämismenettelyn muutoksesta, joka on tarkoitus toteuttaa ennen viraston perustamista vuoden 2022 aikana.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies totesi, että perustettavan viraston valvonnassa olennaista on myös se, että valvontaan käytettävissä olevat resurssit ovat riittävät ja totesi, että resursseja esitysluonnoksessa arvioitaessa ei ole erikseen arvioitu keskushallinnon tehtävää valvojana eikä organisaatiomuutoksen mahdollista vaikutusta kantelumääriin ja myös muihin asiakasyhteydenottoihin sekä niiden tekemiseen viraston keskushallinnolle.

Oikeuskanslerinvirasto katsoo, että lainvalvonnan näkökulmastakin on osaltaan tarpeen kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että organisaatiouudistuksen toimeenpano ja siirtymäjärjestelyt edellyttävät riittävän resursoinnin ohella jatkossakin huolellista suunnittelua sekä seurantaa, jotta esityksen tavoitteet saavutetaan eikä organisaatiomuutokseen liittyvät järjestelyt johda muutostilanteessakaan esimerkiksi palveluiden saatavuuden hidastumiseen.

Valtiovarainministeriö toteaa, että ehdotetun uudistuksen taloudellisten vaikutusten arviointi jää esityksen perusteluissa yleiselle tasolle, minkä johdosta muutosten perusteltavuuteen keskeisesti vaikuttavia mahdollisia rationalisointihyötyjä ei ole mahdollista arvioida eikä esimerkiksi Valtorin ja muiden palveluntuottajien kustannuksia ole eritelty esityksen perusteluissa tarkemmin. Taloudellisten vaikutusten arvioinnissa olisi kiinnitettävä huomiota myös mahdollisten vanhojen järjestelmien poistumisen kautta syntyviin taloudellisiin hyötyihin sekä siihen, miten vanhojen ja uusien järjestelmien yhtäaikainen ylläpitoaika käytännössä minimoidaan uudistusten myötä ja miten tämä näkyy kustannusvaikutuksissa. Oikeusministeriön tulisi varautua myös mahdollisiin vuonna 2023 aiheutuviin Valtorin projektikustannuksiin sekä tarkentaa DVV:lle kohdistuvien taloudellisten vaikutusten arvioita.

Lisäksi ministeriö toteaa tuottavuuden osalta, että hallinnon menot ja henkilöstömäärä kasvaisivat, vaikka uusia kansalaisille näkyviä palveluita ei hallinnolle säädetä. Lisämääräraha tarvittaisiin 17 uuden virkamiehen palkkaamiseen, mikä on merkittävä lisäys nykyiseen arvioituun hallinto- ja tukitoimintoja hoitavan henkilöstön määrään.

Valtiovarainministeriö kannustaa arvioimaan muutoksen myötä välttämättä tarvittavan htv-lisäyksen määrää. Valtiovarainministeriö korostaa sitä, että muutoksen edellyttämä rahoitus tulee toteuttaa valtiontalouden kehysten puitteissa.

Tuomioistuinvirasto toteaa, että uutta keskusvirastoa perustettaessa on syytä pyrkiä realistiseen arvioon viraston resurssitarpeista. Tuomioistuinvirasto on aloittanut toimintansa vuoden 2020 alusta hallituksen esityksen mukaisilla resursseilla. Viraston kahden ensimmäisen toimintavuoden aikana on kuitenkin voitu käytännössä huomata, että viraston resurssit ovat tehtävin verrattuna selvästi alimitoitettut, mikä vaikeuttaa merkittävästi viraston tehtävien asianmukaista hoitamista.

Etelä-Savon käräjäoikeus toteaa, että tarvittavaksi keskushallinnon henkilöstömääräksi on arvioitu yhteensä 60 henkilötyövuotta. Ottaen huomioon perusteilla olevan viraston tehtävät sekä sen alaisuudessa työskentelevien henkilötyövuosien määrä (noin 1 200), arvio tarvittavasta henkilöstömäärästä vaikuttaa alimitoitetulta.

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että Oikeuspalveluviraston hallinnon rahoitus ja resursointi tulee turvata riittävällä tasolla heti viraston perustamisesta lukien, eikä tämä saa vähentää substanssitoiminnan rahoitusta.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että Oikeuspalveluviraston perustaminen on kannatettavaa, jos hallinnon resursointi on riittävällä tasolla.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri toteaa, että Oikeuspalveluviraston toteuttaminen edellyttää pysyvää lisärahoitusta hallintomenoihin. Toisaalta tämä tarkoittaa, että tietojärjestelmien kehittämisestä päättää yksi virasto, jolloin esim. asiakirjojen käsittelyyn liittyvän automaation kehittämisen kustannushyödyt ovat helpommin laskettavissa ja päätökset kehittämiskohteista yhden viraston päätettävissä. Pysyvän lisärahoituksen tarve ei kuitenkaan saisi vaarantaa riittävän henkilökunnan määrää asiakastyössä tulevaisuudessa.

Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri toteaa, että Oikeuspalveluviraston perustaminen on kannatettavaa. Riittävä rahoitus ja resursointi on varmistettava.

Digi- ja väestötietovirasto ja valtiovarainministeriö toteavat, että esityksessä on arvioitu Oikeuspalveluviraston perustamisesta aiheutuvan kustannuksia Digi- ja väestötietovirastolle noin 70 000 euroa. Lisäksi molemmat lausunnonantajat toteavat, että vuoden 2022 aikana on tarkoitus valmistella valtioneuvoston asetuksen muutos, joka mahdollistaa edunvalvojan määräämistä koskevan uudistuksen. Uudistuksen toteuttaminen edellyttää Digi- ja väestötietovirastossa rekistereihin ja asiankäsittelyjärjestelmään tehtäviä

muutoksia, joista aiheutuu noin 35 000 euron kustannukset Digi- ja väestötietovirastolle vuonna 2022.

Ammattiliitto PRO ry katsoo, että viraston johtamisen ja oman henkilöstöpolitiikan käynnistämiseksi on perusteltua, että neuvotteluviranomaisen tehtävät siirtyvät virastoon heti toiminnan käynnistyessä ja myös näihin tehtäviin tulee varata riittävä resurssi.

JUKO ry toteaa, että uudessa virastossa on huolehdittava henkilöstöressurssien riittävästä ja henkilöstöhallinnon ja henkilöstön kehittämiseen liittyvien tehtävien toteuttamisesta asianmukaisesti.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, että Oikeuspalveluvirastolla tulee olla riittävät resurssit huolehtia kaikista tehtävistään ja erityisesti henkilöstöhallinnon tehtävistä

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry pitää tärkeänä, että yhtenäistä virastoa perustettaessa huomiota kiinnitetään ja resursseja varataan myös henkilökunnan osaamisen kehittämiseen ja työn tukemiseen muutosvaiheessa. Samalla tulisi huolehtia resurssien ja osaamisen riittäväydestä yleisemminkin erityisesti yleisessä edunvalvonnassa,

SPJL ry toteaa, että hallituksen esityksessä on tuotu esille hyviä perusteluja selkeäksi tarkoitettulle organisaatiomallille, jossa toimistojen ohjaamisella ja hallintotehtävien kokoomisella saavutettaisiin muun muassa tehokkuusetuja ja palvelujen yhdenmukaisuutta. Tähän liittyy kuitenkin tiettyjä seikkoja, joita on syytä vielä pohtia tarkemmin.

Hallinnon keskittämisen myötä on huolehdittava, että henkilöstön riittävään määrään sekä koulutukseen varataan riittävästi resursseja. Henkilökunnan määrän tulee olla riittävä, jotta virasto voisi täyttää sille esityksessä asetetut tavoitteet. Koska esityksessä ei kuitenkaan SPJL:n mielestä tältä osin esitetä riittäviä resursseja, avoimeksi kysymykseksi jää tältä osin se, mistä käytännössä karsitaan samalla kun henkilöstöresursseja sidotaan uuteen järjestelyyn. Tältä osin esitys ei sisällä tarpeeksi perusteellista selvitystä.

Suomen Lakimiesliitto ry korostaa, että uudistuksen yhteydessä tulee huolehtia, että Oikeuspalveluvirastolla on riittävät resurssit huolehtia kaikista – erityisesti henkilöstöhallintoon liittyvistä – tehtävistään

Takuusäätiö katsoo, että talous- ja velkaneuvonnan osaamisen kehittäminen edesauttaa asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Tämä edellyttää kuitenkin erillisiä ja riittäviä resursseja sekä hyvää yhteistyötä muiden alalla toimivien toimijoiden kanssa, toteutuakseen kunnolla.

2.3 Vaikutukset viranomaisiin

2.3.1 Oikeusministeriön ja Oikeuspalveluviraston tehtävät

Keskeiset huomiot

Esitysluonnoksen mukaan oikeusministeriön hoitamat oikeusapu- ja edunvalvontapiirejä koskevat keskushallintoviranomaisen tehtävät siirtyisivät perustettavalle virastolle. Ministeriölle jäisi kuitenkin virkaehtosopimusasioihin ja palkkaukseen liittyviä tehtäviä, jotka on tarkoitus siirtää myöhemmin uuden viraston toiminnan vakiinnuttua virastolle itselleen. Lisäksi toimivalta isoista toimitilahankkeista jäisi oikeusministeriölle

Kaksi lausunnonantajaa katsoi, että virkaehtosopimusasioihin ja palkkaukseen liittyvät tehtävät tulisi siirtää Oikeuspalveluvirastolle heti toiminnan käynnistyttyä. Tällä kannalla olivat Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ja Ammattiliitto PRO ry.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri nosti esille perustettavalle virastolle siirtyvän henkilöstön kehittämiseen liittyvän tehtäväkokonaisuuden ja katsoo, että se puuttuu perusteleluista. Lisäksi Julkiset oikeusavustajat ry ja Suomen Lakimiesliitto ry toteavat, että henkilöstön kehittämistehtävissä tulisi huomioida julkisia oikeusavustajia koskeva kouluttautumisvelvollisuus.

Takuusäätiö on kiinnittänyt huomiota raporttien kehittämiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Se toteaa, että talous- ja velka-aiheista tilastotietoa on saatavilla rajallisesti ja toivoo, että talous- ja velkaneuvonnasta olisi saataville jatkossa enemmän julkista tietoa. Ala myös hyötyisi kansainvälisestä yhteistyöstä.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri on kiinnittänyt huomiota siihen, että virastolle ei ole suunniteltu alueellista rakennetta eikä esitysluonnoksessa asiaan ole kiinnitetty huomiota. Jos virastolle ei luoda alueellista rakennetta, riskinä voi olla, että keskushallinto etäännyy toimistoista ja asioiden hoitaminen toimistotasolla hankaloituu.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ei näe perusteita palkkaustoimivallan ja virkaehtosopimuksen neuvotteluviranomaisen tehtävien jättämiselle oikeusministeriölle. Niiden puuttuminen rajoittaa uuden perustettavan viraston itsenäistä toimintaa keskushallintovirastona. Tehtävät ovat keskeisiä henkilöstökriittisessä uudessa virastossa ja niiden puuttuminen tulisi hankaloittamaan merkittävästi HR-kokonaisuuden rakentamista sekä aiheuttamaan lisäresursointipaineita myöhemmin virastolle.

Lisäksi piiri kiinnittää huomiota siihen, että HR-kokonaisuutta ei ole nostettu lainkaan esille esityksen perusteluissa. Erityisesti henkilöstön kehittämistehtävät, strateginen henkilöstöjohtaminen, HR-analytiikkaa ja työhyvinvointi ovat keskeisiä uudessa virastossa. Piiri toivoo, että kokonaisuus ja sen merkitys tuotaisiin selkeästi esille esityksen perusteluissa.

Lounais-Suomen oikeusapupiiri toteaa, että keskushallinnon etäännyttämiseen toimistotasolta ei vaikuttaisi kiinnitetyn erityisesti huomiota. Mikäli Oikeuspalveluvirastoon ei tule minkäänlaista alueellista tehtäväjako/organisaatiota, vaan vain asiallinen, puuttuva paikallistuntemus tulee toimistotasolla johtamaan asioiden hoitamisen hankaloitumiseen. Muissa oikeushallinnon keskusvirastoissa alueellisuus ja paikallisuus on otettu huomioon (Ulosotto- ja Syyttäjälaitos), joten vastaavaan tarpeeseen tulisi varautua myös Oikeuspalveluvirastossa.

Valtiokonttori pitää hyvänä, että esityksessä selkeästi todetaan keskushallintoviranomaisen tehtävien siirtyvän oikeusministeriöltä Oikeuspalveluvirastolle, vaikka ko. tehtäviä on nyt keskushallintoviraston puuttuessa hoidettu oikeusministeriössä.

Ammattiliitto PRO ry toteaa, että Oikeuspalveluvirasto on henkilömäärältään suuri (noin 1200 htv). Viraston johtamisen ja oman henkilöstöpolitiikan käynnistämiseksi on perusteltua, että neuvotteluviranomaisen tehtävät siirtyvät virastoon heti toiminnan käynnistyessä ja myös näihin tehtäviin tulee varata riittävä resurssi. Lisäksi Ammattiliitto PRO ry toteaa, että esitysluonnoksessa ei ole esitetty perusteita toimitilahankintojen rajaamiselle 400 000 euroon ja kysyy, onko rajaukselle tarvetta.

JUKO ry toteaa, että viraston koko henkilöstöpolitiikka tulisi hoitaa perustettavassa Oikeuspalveluvirastossa alusta lähtien. JUKO pitää keskeisenä virkaehtosopimusjärjestelmän toimivuuden kannalta, että kaikki toimivalta ja neuvottelusuhteet ovat työnantaja-virastossa selkeät.

Julkiset oikeusavustajat ry ja **Lakimiesliitto** toteavat, että esimerkiksi henkilöstön kehittäminen siirtyy Oikeuspalveluviraston tehtäväksi. Julkisilla oikeusavustajilla on asianajajia koskevan sääntelyn perusteella kouluttautumiselvöllisyys ja heille tulee taata mahdollisuus kouluttautua ja kehittää itseään parhaaksi katsomillaan tavoilla. Heillä tulee edelleen olla mahdollisuus osallistua esimerkiksi ulkopuolisten koulutustarjoajatahojen koulutuksiin, eikä pelkästään olla esimerkiksi Oikeuspalveluviraston tarjoamien koulutusten varassa. Johtavalla julkisella oikeusavustajalla tulisi säilyä edelleen toimivalta määrätä julkisen oikeusavustajan ja muun henkilöstön henkilökohtaisesta palkanosasta, jotta ansaitut korotukset eivät jäisi saamatta.

Suomen Lakimiesliitto ry toteaa, että esityksen mukaan virkaehtosopimusasiat ja palkkauskytymykset ovat siirtymässä muutoksen yhteydessä jossain vaiheessa

oikeusministeriöstä Oikeuspalveluvirastolle. Tältä osin tulee kiinnittää huomiota siihen, että siirtymän toteutuessa Oikeuspalveluvirastossa tulee olla riittävä perehtyneisyys virkaehtosopimusasioihin sekä palkkaukseen liittyviin asioihin.

Takuusäätiö toteaa, että talous- ja velka-aiheista keskustelua on julkisuudessa käyty aktiivisesti jo useamman vuoden ajan. Taustatietoja ja tilastoja on kuitenkin saatavilla varsin rajallisesti. Toiveena on, että valtakunnallista palvelua tuottava talous- ja velkaneuvonta pystyy jatkossa tuottamaan julkisesti saatavilla olevaa tietoa velallisten tilanteista. Vuonna 2020 talous- ja velkaneuvonnassa käsiteltiin 23 000 asiaa. Niiden tuottaman datan merkitys yksityishenkilöiden velkaongelmien taustoista ja tilanteista olisi huomattava. Takuusäätiö toivoo seurantatiedon olevan mahdollisimman laaja-alaista ja sisältävän myös vaikutusten arvioinnin elementtejä, jotta kyettäisiin minimoimaan esim. alan eri toimijoiden tekemän työn mahdollinen päällekkäisyys.

Takuusäätiön näkemyksen mukaan ala hyötyisi myös kansainvälisestä verkostoitumisesta ja tiedonvaihdosta. Takuusäätiö on esimerkiksi ainoana suomalaisena valtakunnallisena organisaationa mukana eurooppalaisessa talous- ja velkaneuvonta-alan katto-organisaatiossa European Consumer Debt Network ECDN:ssä.

2.3.2 Esteellisyysskysymykset

Keskeiset huomiot

Esitysluonnoksen mukaan oikeusaputoimistot ja edunvalvontatoimistot hoitaisivat lakisääteisiä asiakaspalvelutehtäviään keskushallinnosta ja muista toimistoista riippumattomasti. Tämä vastaisi voimassa olevaa menettelyä. Lisäksi oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen itsenäinen ja toisistaan riippumaton asema säilyisi entisellään.

Esteellisyyteen ja riippumattomuuteen liittyvät kysymykset nousivat esille muun muassa oikeuskanslerinviraston, Vaasan hovioikeuden, Julkiset oikeusavustajat ry:n, Asianajajaliiton ja Suomen Lakimiesliitto ry:n kannanotoissa. Kaikki asiaa kommentoineet korostivat sen tärkeyttä.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset

Oikeuskanslerinvirasto viittasi selvityshenkilön laatimaan selvitykseen antamaansa lausuntoon, jonka mukaan erityistä huomiota jatkovalmistelussa on kiinnitettävä esteellisyysskysymyksiin ja on tarkemmin arvioitava esimerkiksi, millainen hallinnollinen ohjausvalta keskusvirastolla olisi. Lisäksi tuli kiinnittää huomiota siihen, että hallinnollinen uudistus ei vaaranna julkisen oikeusavustajan itsenäistä asemaa suhteessa asiakkaaseen.

Hän katsoo, että nämä näkemykset on otettu esitysluonnoksessa huomioon. Esityksen mukaan oikeusaputoimistot ja edunvalvontatoimistot hoitaisivat lakisääteisiä asiakaspalvelutehtäviään keskushallinnosta ja muista toimistoista riippumattomasti. Keskushallinnon tulisi vastata vain hallinto- ja taustatehtävistä eikä sen tulisi ohjata toimistoja tai niiden henkilöstöä yksittäisten asioiden hoitamisessa. Oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen itsenäinen ja toisistaan riippumaton asema säilyisi entisellään, mikä on edelleen välttämätöntä muun muassa oikeusavustajia sitovan hyvän asianajotavan vuoksi.

Vaasan hovioikeus toteaa, että esteellisyys vuoksi on tärkeää, että oikeusaputoimistot ja edunvalvontatoimistot säilyvät itsenäisinä ja toisistaan riippumattomina kuten on myös ehdotettu.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry pitää esteellisyyssnäkökulmasta tärkeänä, että oikeusaputoimistot ja edunvalvontatoimistot säilyvät itsenäisinä ja toisistaan riippumattomina.

Julkiset oikeusavustajat ry ja **Suomen Lakimiesliitto ry** pitävät tärkeänä, että johtavilla julkisilla oikeusavustajilla säilyy mahdollisuus vaikuttaa henkilökunnan rekrytointiin. Tämä on tärkeää, etteivät rekrytoinnin yhteydessä havaittavat mahdolliset esteellisydet vaikeuta toimiston toimintaa tai aiheuta asiakkaiden oikeusturvaa vaarantavia tilanteita. Toimiston tulee esimerkiksi luopua tehtävän hoitamisesta, jos uusi avustaja on ollut asian kanssa tekemisissä vastapuolen avustajana tai vastapuolen avustajan läheisenä kollegana.

Suomen Asianajajaliitto pitää tärkeänä, että julkinen oikeusavustaja on jatkossakin velvoitettu noudattamaan hyvää asianajotapaa sekä toimimaan asianajajayhdistyksen valvonnassa, ja että julkisen oikeusavustajan esteellisyyttä koskevat jatkossakin samat säännökset ja määräykset kuin asianajajia valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain (477/2016) 11 §:n edellyttämällä tavalla. Lisäksi asianajosalaisuuden katsotaan koskevan tehtävissään myös julkisia oikeusavustajia nykyisen valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain 8 §:n sekä luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia heitä sääntelevän lain (715/2011) 8 §:n nojalla. Nämä tulisi ottaa huomioon keskushallintoa järjestettäessä.

Asianajajaliitto pitää oikeana linjauksena, että muutoksella ei tulisi olemaan vaikutusta oikeusaputoimistoissa ja edunvalvontatoimistoissa substanssilakien perusteella käsiteltävien asioiden julkisuuteen ja salassapitoon. Lisäksi Asianajajaliitto painottaa, että käytännön työskentelyolosuhteet yhteistyölle on järjestettävä siten, että salassapitosäännökset toteutuvat myös keskushallinnossa riittävällä tavalla. Tämä on huomioitava esimerkiksi työtilojen ja arkistoinnin järjestämisessä.

Liitto kiinnittää huomiota siihen, että nykyisessä tilanteessa on esiintynyt ongelmia samoissa toimitiloissa työskentelevien oikeusavun ja velkaneuvonnan asiakkaaksi hakeutuvien esteellisyytarkastelussa, eivätkä käytännöt eri oikeusapupiireissä ole yhteneväisiä. Suomen Asianajajaliitto pitää tärkeänä, että toimintoja koskevat esteellisyys- ja salassapitovelvoitteet huomioitaisiin myös hallintoa järjestettäessä.

Julkisilla oikeusavustajilla ei ole käytännössä mahdollisuutta vaikuttaa toimitilojen suunnitteluun tai rahoitukseen. Siksi Asianajajaliitto pitää erityisen tärkeänä, että jo viraston perustamisvaiheessa huomioidaan salassapitosäännösten asianmukainen noudattaminen.

2.3.3 Ahvenanmaan asema

Ahvenanmaan maakuntahallitus ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto ovat lausunnoissaan ottaneet esille Ahvenanmaan itsehallinnollisen aseman.

Ålands Landskapsregering konstaterar att rättshjälp och intressebevakning nämns inte explicit i behörighetsfördelningen mellan landskapet och riket i självstyrelselagen för Åland (1144/ 1991). Rättshjälp och intressebevakning har ändå ansetts höra till rikets lagstiftningsbehörighet med hänvisning till att rättegångsväsendet och rättskipningen faller inom rikets behörighet enligt 27 § 23 punkten självstyrelselagen. Ytterligare kan nämnas att riket har lagstiftningsbehörighet rörande statsmyndigheternas organisation och verksamhet enligt 27 § 3 punkten självstyrelselagen.

Den föreslagna lagändringen gäller omorganisering av administrativa tjänster och stöd-tjänst er. Ur ett åländskt perspektiv är det väsentliga att tillgången till lokala, svenskspråkiga rättshjälps- och intressebevakartjänster garanteras oberoende av organisationsmodell. Omorganiseringen får inte leda till att kvaliteten eller tillgången till rättshjälp och intressebevakning i landskapet försämras. Landskapsregeringen vill särskilt betona att omorganiseringen inte heller får leda till att staten inte kan uppfylla sina språkliga skyldigheter enligt kapitel 6 i självstyrelselagen. Det inre ämbetspråket inom den statliga organisationen i landskapet gällande rättshjälp och intressebevakning är svenska. Myndigheten använder då enbart svenska såväl i skrift som i tal och expeditionerna avfattas på svenska.

En framgångsrik skötsel av ärenden och tillgodoseende av klienternas rätt till rättskydd förutsätter även att personal som sköter åländska ärenden har kunskap om landskapslagstiftningen och den åländska förvaltningen.

Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå anser, att man borde nämna självstyrelselagen och dess indirekta krav på utmärkt svenska i förvaltningen då centrala ämbetsverket skall sköta all sin skriftväxling och kontakt på svenska med dess enhet på Åland, som har enbart svenska som sin förvaltningspråk.

2.4 Vaikutukset kansalaisiin

2.4.1 Palvelujen yhdenvertaisuus ja saatavuus

Keskeiset huomiot

Esitysluonnoksessa muutoksen on arvioitu parantavan asiakkaiden asemaa välillisesti ja pitkällä aikavälillä. Mahdollisuus huolehtia viestinnästä paranisi, palvelut yhtenäistyivät eri puolilla maata sekä sisäinen valvonta tehostui. Lisäksi kansalaisten ja sidosryhmien asiointimahdollisuus tuki- ja hallintopalveluissa paranisi. Toimipaikat säilyisivät ennallaan. Myöskään palvelukanaviin kuten puhelinpalveluun, sähköiseen asiointiin tai chat-palveluun ei tulisi esityksen johdosta välittömiä muutoksia.

Useat lausunnonantajat ottivat esille yhdenmukaisten palvelujen ja viestinnän tärkeyden. Hallinnon yhtenäistämiseksi nähtiin olevan tähän aiempaa paremmat mahdollisuudet. Lisäksi katsottiin, että näihin asioihin tulee kiinnittää jatkossa huomiota.

Moni lausunnonantaja piti hyvänä, että toimistoihin ja niiden toimipaikkoihin ei esitetä muutoksia. Tämän ovat tuoneet esille muun muassa Julkiset oikeusavustajat ry, Svenska Finlands folkting, Takuusäätiö ja Vaasan hovioikeus,

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri nostaa kuitenkin esille toiveensa toimipaikkaverkoston tarkastelusta vastaamaan palvelujen tarvetta sekä palvelujen monikanavaistumisesta aiheutuneita muutoksia.

Lisäksi Digi- ja väestövirasto, Valtiovarainministeriö ja Kehitysvammaisten Tukiliitto ry tuovat esille palvelujen laadun varmistamisen tärkeyden. Laadun säilymistä korostaa myös Ahvenanmaan maakuntahallitus.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että hallinnon yhtenäistämisen arvioidaan yhdenmukaistavan asiakkaiden saamaa palvelua eri puolilla maata. Tätä samoin kuin luonnoksessa esiin tuotua vaikutusta viestinnän mahdollisuuksien parantamiseen, voidaan pitää asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun ja heidän oikeusturvansa toteutumisen kannalta tärkeänä.

Oikeuskanslerinvirasto katsoo, että tavoitetta edistää oikeusapupalvelujen käyttäjien yhdenvertaista asemaa käytäntöjä yhtenäistämällä voidaan pitää varsin myönteisenä. Lainvalvonnan näkökulmasta on tarpeen kiinnittää huomiota kuitenkin siihen, että organisaatiouudistuksen toimeenpano ja siirtymäjärjestelyt edellyttävät riittävän resursoinnin ohella jatkossakin huolellista suunnittelua sekä seurantaa, jotta esityksen tavoitteet

saavutetaan eikä organisaatiomuutokseen liittyvät järjestelyt johda muutostilanteesakaan esimerkiksi palveluiden saatavuuden hidastumiseen. Erityisen tärkeää on kiinnittää huomiota siihen, että tietojärjestelmämuutokset eivät aiheuta asiakkaille ongelmia eikä toiminnan yhtenäistäminen siirtymäjärjestelyiden aikana vaaranna palveluiden saatavuutta.

Valtiovarainministeriö toteaa Digi- ja väestötietoviraston tavoin, että esityksen tavoitteissa mainitun edunvalvontapalvelujen riittävän määrän ohella tulisi nostaa esiin myös niiden laadun varmistaminen. Tämä olisi hyvä tuoda esille ainakin hallituksen esityksen perusteluosassa. Uusi organisaatio mahdollistaa hyvät edellytykset kansalaisten yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan toteutumiseen.

Vaasan hovioikeus toteaa, että lakiehdotuksen yhdeksi tavoitteeksi on kirjattu yhdenmukaistaa asiakkaiden saamaa palvelua eri puolella maata, mitä on pidettävä kansalaisten yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan kannalta tärkeänä. Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen asiakkaiden sekä oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen henkilökunnan kannalta on tärkeää, että lakiehdotuksella ei ole vaikutuksia oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen lakisääteisiin tehtäviin ja että toimistojen toimipaikat säilyvät ennallaan.

Lisäksi hovioikeus katsoo, että asiakkaiden mahdollisuus valita, missä toimistossa he asioivat, on tarkoituksenmukaista ja perusteltua säilyttää jatkossakin. Ehdotuksella ei olisi myöskään vaikutuksia suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuuteen saada palveluja omalla kielellään. Toimipaikkojen kuntakohtaisista rajoista säätäminen asetuksella nykyisten toimistojen toimipaikkojen lisäksi selkeyttää kuitenkin toimistojen kielellistä asemaa.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri toteaa, että toimipaikkaverkostoa ja palvelujen saatavuutta kehitetään 1.1.2022 voimaan tulleen valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista annetun lain mukaisesti. Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri nostaa tästä huolimatta esille toiveensa toimipaikkaverkoston tarkastelusta vastaamaan palvelujen tarvetta sekä palvelujen monikanavaistumisesta aiheutuneita muutoksia.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että oikeusministeriön siirtäessä edunvalvontatoimistojen käytössä olevat ws-kanavat Oikeuspalveluvirastolle tulisi varmistaa, että pankkiryhmäkohtainen hinnoittelu on valtakunnallisesti sama, eikä siihen vaikuta, missä edunvalvontatoimistossa asiakkuus on. Nyt esimerkiksi pankki X perii toisen toimiston päämieheltä ws-kanavassa olevan tilin käytöstä vain kiinteän kuukausihinnan ja toisen toimiston asiakkaalta kuukausimaksun lisäksi peritään tiliotekohtainen maksu ja laskukohtainen maksu.

Digi- ja väestötietovirasto on esittänyt, että lakitekstiin tehtäisiin lisäyksiä, joilla tähdät-
täisiin edunvalvontapalvelujen riittävän määrän ohella myös niiden laadun varmistami-
seen. Vastaavasti perusteluissa olisi hyvä tuoda tätä yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan
kannalta tärkeää asiaa esille. Kysymyksen on erityisesti vammaisten henkilöiden ja lasten
perusoikeuksien toteutumisesta, jolloin valtion kansainvälisten sopimustenkin velvoitta-
mana on pyrittävä kaikin tavoin varmistamaan, että näille tahoille tarjottavat palvelut ovat
paitsi määrällisesti riittäviä myös laadukkaita.

Lappajärven kunta pitää hyvänä, että viraston toimialueena tulisi olemaan koko maa.
Tämä todennäköisesti parantaisi asiakkaiden yhdenvertaisten palvelujen saamista ja toimi-
alaan on suunniteltu hyvä kokonaisuus.

Tulee huolehtia siitä, että talous- ja velkaneuvonnan, yleisen edunvalvonnan ja oikeusavun
palveluita voidaan jatkossakin saada lähipalveluina. Usein asiakkaina on henkilöitä, joille
asiointi esim. keskuskaupunkiin on vaikeaa tai jopa mahdotonta puutteellisten julkisten
kulkuyhteyksien vuoksi. Myös tuki- ja hallintotehtävät tulisi säilyttää nykyisissä toimipaik-
koissa eri puolella maata monipaikkaisesti. Viraston yhtenä tehtävänä tulisi edelleen olla
koulutuksen kehittäminen ja järjestäminen ainakin talous- ja velkaneuvonnan sekä yleisen
edunvalvonnan henkilöstölle esim. lakimuutoksista, arkistoinnista jne.

Oikeuspalveluviraston tehtävissä tulee korostaa, että viestintä, informaatio, koulutus ja
neuvonta tulee kohdistaa myös ostopalveluna tuottaville toimijoille yhdenvertaisuuden
takaamiseksi.

Ålands Landskapsregering anser att ur ett åländskt perspektiv är det väsentliga att till-
gången till lokala, svenskspråkiga rättshjälps- och intressebevakartjänster garanteras obe-
roende av organisationsmodell. Omorganiseringen får inte leda till att kvaliteten eller till-
gången till rättshjälp och intressebevakning i landskapet försämras.

JHL ry pitää hyvänä, että toimistojen osalta rakenne säilyy. Toivottavasti myös toimipaik-
karakenne säilyy sellaisena, että palvelut ovat jatkossakin kansalaisten saavutettavissa.
Hallintotehtävien keskittäminen on järkevää ja tasa-arvoistaa henkilöstön kohtelua. Kehit-
tämistehtäville on toimistoissa tarvetta. Toimintatapojen yhtenäistämässä ja kehittämi-
sessä tulee kuulla henkilöstöä.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, että kattava toimisto- ja toimipisteverkosto tulee säi-
lyttää jatkossakin koko valtakunnan laajuisesti, jotta kaikki kansalaiset olisivat yhdenver-
taisessa asemassa palvelujen saatavuuden kannalta. Käräjäoikeusuudistus johti hieman
yllättäen muutoksiin myös syyttäjien toimipisteverkoston osalta. Oikeusaputoimistot hoi-
tavat laajasti yksityisten henkilöiden oikeudellisia asioita sekä tuomioistuimissa että ni-
iden ulkopuolella. Useilla paikkakunnilla oikeusaputoimisto voi olla ainoa oikeudellisia

palveluita tarjoava taho. Oikeudellisten asioiden hoitaminen ei aina onnistu pelkkien etäpalveluiden avulla, joten tässäkin mielessä toimisto- ja toimipisteverkoston säilyttäminen on tärkeää, etteivät pitkät asiointimatkat vaaranna oikeusturvan toteutumista ja lisää oikeusavun kustannuksia.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry toteaa, uudistuksella tavoitellaan virastoon koottavien toimijoiden keskinäisen yhteistyön ja tiedonkulun parantamista ja tiedottamisen keskittämistä sekä myös toimintatapojen yhtenäistämistä. Tukiliitto kannattaa näitä tavoitteita ja näkee niiden edistävän asiakkaiden yhdenvertaista asemaa ja kohtelua sekä palveluita riippumatta siitä, missä toimipaikassa tai paikkakunnalla tai mitä asiointikanavaa käyttäen asiointi tapahtuu. Palvelujen järjestämisessä ja tiedottamisessa on huomioitava myös asiakaskunnan erityistarpeet ja huolehdittava, että tiedotusta ja ohjausta palveluiden käyttöön on saatavilla myös selkokielellä.

Yhteen virastokokonaisuuteen siirtymisen arvioidaan ehdotuksen mukaan tehostavan sisäistä valvontaa ja tarkastusta ja vaikuttavan laadun parantamiseen erityisesti yleisessä edunvalvonnassa. Tukiliitto pitää tärkeänä, että yhtenäistä virastoa perustettaessa huomiota kiinnitetään ja resursseja varataan myös henkilökunnan osaamisen kehittämiseen ja työn tukemiseen muutosvaiheessa. Samalla tulisi huolehtia resurssien ja osaamisen riittävydestä yleisemminkin erityisesti yleisessä edunvalvonnassa, jossa usein pienituloiset ja vähävaraiset vammaiset henkilöt saattavat olla edunvalvonnan asiakkaina koko elinikänsä. Erityisesti heidän kohdallaan tarvitaan yksilöllistä työskentelyä, jotta pystytään turvaamaan asiakkaan keskeiset tarpeet.

Tukiliitto pitää lisäksi tarpeellisena, että hallituksen esityksen perusteluissa tuotaisiin selvemmin esille erityisesti edunvalvontapalvelujen määrällisen riittävyyden lisäksi laadun turvaaminen.

Tukiliitto pitää lisäksi tärkeänä, että keskittämisellä parannettaisiin myös palveluiden toimintavarmuutta, jota tällä hetkellä työntekijöiden vaihtuvuus/saatavuus tai poissaolot helposti vaarantavat varsinkin pienissä toimistoissa. Erityisen tärkeää on, että palvelut säilyvät ehdotuksen mukaan ennallaan ja asiakkaiden helposti saavutettavissa.

Kuluttajaliitto ry katsoo, että oikeusavulla, talous- ja velkaneuvonnalla sekä yleisellä edunvalvonnalla on suuri merkitys kansalaisten hyvinvoinnille ja yhdenvertaisuudelle sekä ongelmien ennaltaehkäisemiselle. Palveluiden turvaaminen on ehdottoman tärkeää hyvinvointiyhteiskunnassa. On tärkeää, että näiden palveluiden saatavuus turvataan kaikille kansalaisille yhdenvertaisesti ottaen huomioon myös esimerkiksi vailla digitaitoja olevat kansalaiset. Oikeuspalveluvirasto voisi mahdollisesti myöhemmässä vaiheessa tarkastella esimerkiksi toimipaikkojen, palvelukanavien ja palveluaikojen laajentamista ja muita neuvonnan tavoitettavuuden parantamisen keinoja, mikäli näille havaitaan tarvetta.

Suomen Asianajajaliiton mielestä perusteluissa esitettyä näkemystä, että yhden viraston on helpompi valvoa hakijoiden yhdenvertaista kohtelua koko maassa, on pidettävä oikeana. Parhaassa tapauksessa eri oikeusapupiireissä noudatetuista erilaisista käytännöistä ja menettelytavoista voidaan omaksua hyväksi havaitut toimintatavat.

Suomen Kuntaliitto ry pitää erityisen hyvänä, että esityksessä turvataan nykyisen palveluverkon säilyminen nykyisellään ympäri kuntakenttää. Lisäksi Kuntaliitto pitää hyvänä sitä, että kielelliset oikeudet taataan uudistuksessa vähintään yhtä hyvin kuin ennen, ja erinomaisena mikäli niitä uudistuksen kautta saadaan itse asiassa parannettuakin.

Svenska Finlands folkting konstaterar, att enligt propositionen kvarstår de nuvarande rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna samt deras verksamhetsställen. Det här är betydelsefullt med avseende på att klienternas möjligheter att erhålla tjänster på ett rimligt avstånd inte försämras. Folktinget anser att enskilda klienters rätt att välja mellan att besöka ett verksamhetsställe eller använda digitala tjänster bör vara en central utgångspunkt för verksamheten. Eftersom alla inte har möjlighet eller förmåga att använda digitala tjänster är detta en jämlikhetsfråga, som har en direkt betydelse för klienternas rättsskydd.

Folktinget konstaterar vidare att digitaliseringen av offentliga tjänster framhäver vikten av att de språkliga rättigheterna tryggas i systemlösningarna och beaktas genomgående i uppdateringarna av tjänsterna. Eftersom språklagen gäller all informationsverksamhet ska behovet av information på finska och svenska även tillgodoses i sociala medier, i chat-tjänster och motsvarande, vilket beaktas i propositionen. Det är därtill viktigt att myndigheten använder ett klart och lättförståeligt språk i dessa tjänster.

Takuusäätiö pitää kannatettavana esityksen tavoitetta talous- ja velkaneuvonnan palvelujen käyttäjien yhdenvertaisen aseman edistämisestä toimintatapoja ja käytäntöjä yhtenäistämällä. Palvelun tulee olla yhdenvertaista siitä riippumatta, missä toimipaikassa tai paikkakunnalla hän asioi tai mitä asiointikanavaa hän käyttää. Henkilökunnan osaamisen kehittämisestä huolehtiminen edesauttaa Takuusäätiön arvion mukaan tavoitteen saavuttamista. Tämä edellyttää kuitenkin erillisiä ja riittäviä resursseja sekä hyvää yhteistyötä muiden alalla toimivien toimijoiden kanssa, toteutuakseen kunnolla.

Viestinnän merkityksen ymmärtäminen on erityisen tärkeää aikana, jolloin tieto liikkuu nopeasti ja monikanavaisesti. Kuten esityksessä onkin todettu, viestintä on erityisen tärkeää talous- ja velkaneuvonnan asiakaspalveluissa ja uudessa tehtävässä kehittää kansalaisten talousosaamista. Kasvava viestintä voi lisätä talous- ja velkaneuvonnan tunnettuutta ja sitä kautta myös palvelun kysyntää. Viestinnässä on syytä huomioida myös hyvät tiedonvaihotosuhteet muiden alalla toimivien toimijoiden kanssa. On erittäin myönteistä, että viime vuosien aikana on syntynyt laajempaa yhteistyötä yli sektorirajojen ja että sitä jatketaan.

Lisäksi säätiö katsoo, että oikeus valita, missä toimistossa ja toimipaikassa asioi, olisi tarkoituksenmukaista ja perusteltua säilyttää edelleen. Talous- ja velkaneuvonnan toimipaikkojen säilyminen entisellään on myönteinen asia. Mitä kattavammin ja matalammalla kynnyksellä palvelu on saatavilla, sitä todennäköisemmin se onnistuu auttamaan velka-kierteiden katkaisussa. Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiden käytettäväksi on myös kehitetty valtakunnallisena palveluna toimivat chat-palvelu ja sähköinen asiointi. Niiden jatkuminen on kannatettavaa ja parantaa osaltaan palvelun saatavuutta ja saavutettavuutta.

2.4.2 Kanteluasioiden käsittely

Keskeiset huomiot

Esitysluonnoksessa arvioidaan kansalaisten ja sidosryhmien asiointimahdollisuuksien hallinto- ja tukipalveluasioissa viraston kanssa yksinkertaistuvan, kun tehtävää hoitaa kuuden eri piirin sijasta yksi virasto. Tämä koskee esimerkiksi asiakkaiden mahdollisuutta tehdä hallintolaissa tarkoitettu kantelu viranomaisen toiminnasta.

Sekä eduskunnan apulaisoikeusasiamies että oikeuskansleri katsoivat, että jatkovalmistelussa on syytä tarkentaa eri valvojien roolia hallintokanteluiden käsittelyssä. Tähän näkemykseen yhtyy myös Kehitysvammaisten Tuki ry.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa, että oikeusturvan toteutumisen kannalta merkityksellistä on myös, miten valvonta on järjestetty ja että kansalainen myös tietää, minkä tahon puoleen hänen tulee kääntyä tilanteessa, jossa hän harkitsee asian saattamista valvojan arvioitavaksi. Kansalaisen kannalta toimijoiden paljous voi aiheuttaa epävarmuutta siinä, mikä kulloinkin on tuo oikea taho.

Esitysluonnoksessa on tuotu esiin Asianajajaliiton valvontalautakunnan valvonta suhteessa oikeusavustajiin ja holhousviranomaisen eli Digi- ja väestötietoviraston valvonta suhteessa edunvalvojiin. Luonnoksessa esitetyn mukaan niiltä osin kuin valvontalautakunnalla tai holhousviranomaisella ei ole toimivaltaa, voi oikeusapu- ja edunvalvontapiirin virkamiehen toiminnasta kannella hallintolain mukaisesti ylemmälle viranomaiselle.

Esitysluonnoksesta voi saada sen käsityksen, että alemman virkamiehen menettelystä ei voisi tehdä kantelua esitettyä ylemmälle, esimerkiksi julkisen oikeusavustajan menettelystä suoraan viraston keskushallinnolle tai johtavasta julkisesta oikeusavustajasta Oikeuspalveluviraston toiminnan yleisestä ohjauksesta ja valvonnasta vastaavalle oikeusministeriölle. Eroavaisuus siinä, mikä taho on kantelun käsittelyssä toimivaltainen ja missä yksittäinen kantelu on kulloinkin perusteltua käsitellä, ei selvästi tule esiin esitysluonnoksesta.

Lisäksi voidaan myös kysyä, onko rajanveto siinä selvä, milloin asia kuuluu Digi- ja väestötietovirastolle, milloin uudelle virastolle. Jatkovalmistelussa olisi selvyyden vuoksi aiheellista vielä täsmentää eri valvojen rooleja hallintokanteluiden käsittelyssä sekä myös ottaa esiin kanteluiden siirtomahdollisuus niiden välillä.

Valvonnassa olennaista on myös se, että valvontaan käytettävissä olevat resurssit ovat riittävät. Resursseja esitysluonnoksessa arvioitaessa ei ole erikseen arvioitu keskushallinnon tehtävää valvojana eikä organisaatiomuutoksen mahdollista vaikutusta kantelumääriin ja myös muihin asiakasyhteydenottoihin sekä niiden tekemiseen viraston keskushallinnolle.

Oikeuskanslerinvirasto katsoo, että laillisuusvalvonnan näkökulmasta jatkovalmistelussa on syytä tarkentaa eri valvojen roolia hallintokanteluiden käsittelyssä. Niitä osin kuin Asianajajaliiton valvontalautakunnalla tai holhousviranomaisella ei ole toimivaltaa valvontaan- Esitysluonnoksesta jää osin epäselväksi, onko tarkoituksena, että alemman virkamiehen menettelystä ei voisi tehdä kantelua ylemmälle viranomaiselle, esimerkiksi julkisen oikeusavustajan menettelystä suoraan viraston keskushallinnolle. Näkemykseni mukaan jatkovalmistelussa onkin aiheellista vielä täsmentää eri valvojen roolia hallintokanteluiden käsittelyssä. Täsmennyksissä on myös syytä selkeyden vuoksi todeta esimerkiksi oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen toiminnallisen itsenäisyyden ja riippumattomuuden vaikutukset hallinnolliseen valvontaan perustettavan viraston sisällä sekä oikeusministeriön valvontaan.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry katsoo, että valvonnan työnjako Asianajajaliiton valvontalautakunnan, holhousviranomaisen ja perustettavaksi ehdotetun Oikeuspalveluviraston kesken jää epäselväksi erityisesti viraston sisäisen kantelujen käsittelyn osalta. Tätä eri toimijoiden roolia valitusten ja hallintokanteluiden käsittelyssä Tukiliitto toivoo vielä jatkovalmistelussa selkiytettävän. Palveluja käyttävän kansalaisen oikeusturvan toteutumisen kannalta on tärkeää tietää, minkä tahon puoleen tulee kääntyä silloin kun valvonnalle on tarve. Lisäksi etenkin koska valvovia tahoja on useampi, tulee turvata myös valituksen siirtomenettely oikealle valvojataholle. Valvonnan työnjaon selkeä määrittely on tärkeä myös hallinnon sisäisen valvonnan kannalta.

2.5 Vaikutukset henkilöstöön

Keskeiset näkemykset

Ammattiliitto PRO ry, JUKO ry ja Suomen Lakimiesliitto ry nostavat esille palkkausjärjestelmän mahdollisen yhtenäistämisen uudessa virastossa ja toteavat, että palkkojen harmonisoinnista aiheutuvia kustannuksia ei ole huomioitu taloudellisissa vaikutuksissa.

Julkiset oikeusavustajat ry ja Lakimiesliitto ry katsovat, että vaikka virkojen siirtäminen helpottuu, tulisi kiinnittää huomiota siihen, että virkamiehillä säilyisi todellinen mahdollisuus kieltäytyä virkansa siirtämisestä ilman pelkoa vaille työtä jäämisestä.

Yleiset edunvalvojat ry sekä oikeusapu- ja edunvalvontapiirien työsuojeluvaltuutetut tuovat esille viraston organisoinnissa huomioitavia seikkoja. Yleiset edunvalvojat katsovat, että kullakin sektorilla tulisi olla oma toimialajohtaja sekä riittävästi hallintosihteereitä. Lisäksi yhdistys pitää tärkeänä johtoryhmätyöskentelyä. Työsuojeluvaltuutetut esittävät, että virastoon tulisi perustaa päätoiminen työsuojelupäällikkö ja että virastolla olisi päätoiminen työsuojeluvaltuutettu. Lisäksi virastolla tulisi olla keskustyösuojelutoimikunta ja alueellisia työsuojeluvaltuutettuja tai -asiamiehiä sekä työsuojelutoimikuntia.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset

Ammattiliitto PRO ry toteaa, että Oikeuspalveluvirastoon siirtyvällä henkilöstöllä on tällä hetkellä käytössä kolme eri palkkausjärjestelmää. Palkkojen harmonisoinnin kustannuksia ei ole arvioitu taloudellisissa vaikutuksissa, vaikka tämä on keskeinen asia henkilöstölle. Hallituksen esitykseen tulee arvioida myös palkkauksen harmonisoinnin taloudelliset vaikutukset. Palkkausjärjestelmän yhtenäistäminen tai uuden järjestelmän laatiminen on käynnistettävä järjestöjen kanssa mahdollisimman pian.

Lisäksi Ammattiliitto PRO ry toteaa, että ministeriöstä siirtyvien tehtävien määrän arviointia ei ole kyetty tässä vaiheessa täsmentämään riittävästi, koska siirtyvät tehtävät ovat useilla virkamiehillä vain osa heidän tehtävistään. Virkamiesten lukumäärä on esitettyä laskennallista htv-määrää suurempi. Lain nojalla tapahtuvien virkamiesten siirtämisessä aiemmissa valtion virastojen välisissä tehtävien siirrossa on edellytetty, että siirtyvät tehtävät muodostavat virkamielen tehtävistä yli puolet. Lähtökohtana kaikissa tehtäväjärjestelyissä tulee huomioida, että virkamiesten tehtävien vaatavuus ja palkkataso voivat säilyä. Keskushallinnon hallintotehtävien hoitaminen monipaikkaisesti on kannatettavaa.

JUKO ry kiinnittää huomiota uudistuksen henkilöstövaikutuksiin ja etenkin uuden palkkausjärjestelmän rakentamiseen. Tarkoituksena on, että oikeusministeriö ja henkilöstöjärjestöjä edustavat sopijaosapuolet neuvottelevat viraston perustamista koskevan hankkeen aikana uudessa virastossa sovellettavasta palkkausjärjestelmästä. Tämä tarkoittaa käytännössä nykyisten kolmen eri palkkausjärjestelmien yhdistämistä. Uuden palkkausjärjestelmän rakentaminen vaatii rahoitusta, jota hallituksen esityksessä ei ole tunnustettu. Uudistus on toteutettava hyvää yhteistoimintamenettelyä noudattaen.

Julkiset oikeusavustajat ry ja **Suomen Lakimiesliitto ry** toteavat, että virkojen siirtäminen helpottuu työnantajan näkökulmasta, jos kaikki nyt kuudessa eri oikeusapu- ja edunvalvontapiirissä olevat virat siirtyvät yhden keskusviraston alle. Tulee kiinnittää huomiota

siihen, että virkamiehillä tulisi edelleen säilyä todellinen mahdollisuus kieltäytyä virkansa siirtämisestä ilman pelkoa vaille työtä jäämisestä. Toimistojen muihinkin työntekijöihin vaikuttaisi merkittävästi se, jos virkoja siirrettäisiin muihin toimipisteisiin ja jokin toimipiste merkittävästi pienenisi henkilötövuosiltaan. Tällä voi olla negatiivisia vaikutuksia toimipisteiden henkilöstön työskentelyedellytyksiin sekä työhyvinvointiin.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien työsuojeluvaltuutetut katsovat, että työhyvinvointi ja työsuojelu sekä niiden edistäminen ovat keskeinen osa henkilöriskien hallintaa ja tärkeä osa organisaation tuloksellista johtamista. Työsuojelutoiminnan tarkoituksena on huolehtia kokonaisvaltaisesti työn henkisestä ja fyysisestä turvallisuudesta. Tällä hetkellä ongelmana on erityisesti psykososiaalinen kuormitus ja sen seuranta. Näihin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Työsuojeluvaltuutetut esittävät, että virastossa olisi yksi päätoiminen, ammattimainen työsuojelupäällikkö sekä päätoiminen työsuojeluvaltuutettu. Sen lisäksi entisten piirien alueilla tulee säilyttää riittävä määrä paikallisia työsuojeluvaltuutettuja ja/tai mahdolliset toimipaikkakohtaiset työsuojeluasiamiehet, jotta käytännön työsuojelu ei ajaudu liian kauas toimipaikoilta ja työn arjesta. Paikalliset työsuojelutoimikunnat tulee säilyttää.

Valtuutetut esittävät, että perustetaan keskustyösuojelutoimikunta, jossa olisi jäseninä edustaja jokaisesta paikallisesta työsuojeluorganisaatiosta. Tällä varmistetaan tiedonkulku ja käytäntöjen vieminen toimipaikkoihin. Työsuojelutoimijoiden osaaminen tulee varmistaa riittävällä ja jatkuvalla koulutuksella. Yhdistys toivoo, että nykyisiä työsuojeluvaltuutettuja kuullaan ja heidän asiantuntemustaan hyödynnetään uuden viraston työsuojelutoiminnan kehittämisessä.

SPJL ry katsoo, että erillisen viraston perustaminen ei saa lisätä henkilöstön työkuormaa. Vaarana onkin henkilöstön työkuorman lisääntyminen ilman riittäviä tukitoimintoja. Aiemmissa organisaatiomuutoksissa on toiminnan alkamisen jälkeen ilmaantunut yllättäviä käytännön haasteita, joihin ei olla pystytty reagoimaan tarpeen vaatimalla tavalla. Siksi henkilöstömäärää ja lisäresursointitarvetta täytyy pystyä kehittämään säännöllisesti myös uuden viraston toiminnan alkamisen jälkeen.

Palvelujen keskittämiseen niin, että henkilöstö pystyisi jatkamaan työskentelyään nykyisillä toimipaikoillaan, on tärkeä henkilöstöpoliittinen tavoite. Tähän liittyy vahvasti myös henkilöstöresurssien suunnitelmallinen kohdentaminen jo ennakoon ja jatkuva prosessien ja toimintatapojen kehittäminen. Tässä mielessä SPJL kannattaa tehtävien ja vastuiden selkeämpää määrittelyä sekä mahdollisimman kevyttä hallintorakennetta.

Vahvaan henkilöstöjohtamiseen liittyy olennaisesti vaatimus henkilöstöressurssien suunnitelmallisesta käytöstä. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit ovat jo nyt äärimmäisen aliresursoituja.

Suomen Lakimiesliitto ry kiinnittää huomiota siihen, että oikeusministeriö ja henkilöstöjärjestöjä edustavat sopijaosapuolet neuvottelevat viraston perustamista koskevan hankkeen yhteydessä myös uudessa virastossa sovellettavasta palkkausjärjestelmästä. Tämä koskisi ainakin kolmen eri palkkausjärjestelmän piiriin kuuluvien henkilöiden palkkausta. Tältä osin tulee varmistaa eri palkkausjärjestelmien piiriin kuuluvien tehtävien palkkaharmonisointi taloudellisesti riittävällä tavalla uudessa palkkausjärjestelmässä. Tämä lisää hankkeesta aiheutuvia kustannuksia, eikä näitä kustannuksia ole huomioitu lainkaan lausuntokierroksella olevassa esityksessä. Myös mahdollisista palvelusuhteisiin liittyvistä muutoksista ja niiden vaikutuksista tulee neuvotella hyvissä ajoin henkilökunnan kanssa hyvän yhteistoiminnan edellyttämällä tavalla.

Yleiset edunvalvojat ry katsoo, että pääjohtajan alaisuudessa tulisi toimia jokaisella sektorilla oma toimialajohtajansa. Yhdistys kannattaa yleisen edunvalvonnan järjestämistä valtakunnallisena organisaationa. Edunvalvonta-ala hyötyisi erityisesti siitä, että yhden valtakunnallisen viraston kautta olisi mahdollista lisätä tasalaatuisuutta ja kustannustehokkuutta esimerkiksi toimintoja keskittämällä. Henkilöstön näkökulmasta palkkauksen ja työnkuvien kohtaaminen, työnmäärien tasainen jakautuminen sekä muut työoloja ja työsäjäksamista tukevien toimien tasavertainen soveltaminen ovat tärkeitä periaatteita.

Viraston organisaatiossa tulisi varmistaa toimistojen äänen kuuluminen esimerkiksi johtoryhmätyöskentelyn kautta. Toimialajohtajan alaisuudessa tulisi myös olla riittävä määrä hallinto- ja taloussihteereitä. Lukua tulisi verrata valtiovallinnon keskiarvoon. Nykyisessä piiriorganisaatiossa hallintosihteereitä ei ole ollut riittävää määrää, minkä johdosta hallinnollisia työtehtäviä on valunut takaisin toimistotasolle. Tämä piirre on selvästi ollut näkyvämpi edunvalvontasektorilla verrattuna oikeusapuun johtuen historiasta. Tämä on kuormittanut erityisesti johtavia yleisiä edunvalvojia.

Esitysluonnoksessa ei ole kuvattu johtavien toimenkuvia. Johtavilla tulisi olla realistiset mahdollisuudet vastata nykypäivän johtamisvaatimuksiin ja tämä tulisi huomioida heidän toimenkuvaansa mietittäessä. Jos upeasti alkavaa johtamiskulttuurin muutokseen halutaan jatkossakin panostaa, tulee sille tehdä myös käytännössä tilaa johtavien työnkuviissa.

Yhdistyksen mielestä uuden viraston tehtävänä olisi huomioida ja korjata palkkaukseen liittyviä rakenteita sekä varmistaa esimerkiksi henkilökohtaisten pisteiden soveltamisperiaatteiden yhdenvertainen soveltaminen. Lisäksi johtavien oikeusavustajien ja edunvalvojien välinen palkkojen epäkohta tulisi korjata. Molempien johtavien vastuut ovat sektoreiltaan samanlaiset, mutta palkkaus ei sitä ole.

2.6 Kielelliset oikeudet

Keskeiset huomiot

Vaasan hovioikeus, Suomen Kuntaliitto, Muistiliitto ja Svenska Finlands folkting katsoivat, että kielelliset oikeudet ruotsinkielisten osalta on otettu esitysluonnoksessa riittävästi huomioon.

Svenska Finlands folkting, Ahvenanmaan maakuntahallitus ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto pitivät tärkeänä, että keskushallinnossa on riittävästi ruotsin kielen taitoisia virkamiehiä, koska Ahvenanmaan itsehallintolaki edellyttää, että keskushallinnon tulee asioida ruotsin kielellä Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimiston kanssa.

Saamen kielen osalta Kolttien kyläkokous katsoi, että esitys parantaa saamelaisten kielellisiä oikeuksia ja on edellytys lakimuutoksen hyväksymiselle

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset

Vaasan hovioikeus toteaa, että ehdotuksella ei olisi vaikutuksia suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuuteen saada palveluja omalla kielellään. Toimipaikkojen kuntakohtaisista rajoista säättäminen asetuksella nykyisten toimistojen toimipaikkojen lisäksi selkeyttää kuitenkin toimistojen kielellistä asemaa.

Ålands Landskapsregering konstaterar, att språkbestämmelserna innebär att svenska utgör skriftväxlingspråk även vid den interna skriftväxlingen mellan riksmyndigheterna. Detta gäller helt oberoende av om skrivelsen gäller andra omständigheter än självstyrelseärenden eller om det skrivs en expedition (RP 73/1990, s. 86). Detta innebär bland annat att skrivelser mellan Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå och det föreslagna Rättstjänstverket måste ske på svenska.

Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå anser, att det borde nämnas i detta sammanhang även självstyrelselagen och dess indirekta krav på utmärkt svenska i förvaltningen då centrala ämbetsverket skall sköta all sin skriftväxling och kontakt på svenska med dess enhet på Åland, som har enbart svenska som sin förvaltningspråk. Alternativt kan detta nämnas på sid 17 näst sista stycket, där Åland nämns.

Kolttien kyläkokous toteaa, että Saamen kielilakiin ehdotettu muutos parantaa saamelaisten kielellisiä oikeuksia ja on edellytys lakimuutoksen hyväksymiselle.

Muistiliitto katsoo, että kielellisten oikeuksien nykyistä vahvempi huomioiminen on tärkeää, esim. muistisairaiden osalta omanäidinkielen käyttö on keskeistä.

Suomen Kuntaliitto ry pitää hyvänä sitä, että kielelliset oikeudet taataan uudistuksessa vähintään yhtä hyvin kuin ennen, ja erinomaisena mikäli niitä uudistuksen kautta saadaan itse asiassa parannettuakin.

Svenska Finlands folkting anser att de förslag som ingår i utkastet till proposition på ett förtjänstfullt sätt beaktar förverkligandet av språkliga rättigheter inom rättshjälpen, den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen samt intressebevakningen. I propositionen beaktas behovet av tjänstemän med utmärkta kunskaper i svenska inom samtliga verksamhetssektorer, vilket är en nyckelfråga med tanke på klienternas rätt till service på svenska. Det är därtill viktigt att behovet av tillräckliga personalresurser tryggas i praktiken.

I propositionen anges att Rättstjänstverkets centralförvaltning verkar i hela landet och därmed är tvåspråkig med stöd av språklagen. Eftersom centralförvaltningen ska kunna bemöta enskilda personer på finska och svenska ser Folktinget det som angeläget att den nya myndigheten har tjänstemän i centralförvaltningen och dess högsta ledning som har utmärkta kunskaper i svenska. Därtill är det viktigt att den personal som ansvarar för servicefunktioner i förhållande till allmänheten, såsom myndighetens växel, har tillräckligt goda eller utmärkta kunskaper i svenska.

Detta är av central betydelse även i Rättstjänstverkets kommunikation med Ålands rätts- hjälps- och intressebevakningsbyrå. Självstyrelselagen för Åland förutsätter indirekt krav på utmärkta kunskaper i svenska i förvaltningen, eftersom det centrala ämbetsverket ska sköta all skriftväxling och kontakt på svenska med enheten på Åland, vars arbetsspråk är svenska.

2.7 Vaikutukset tiedonhallintaan

Valtiovarainministeriö toistaa aiemmassa lausunnossaan (2.2.2021, VN/27397/2020 Oikeusministeriön erityisviranomaisten tuki- ja hallintotehtävien uudelleen järjestäminen) esittämänsä näkemyksen, että hallinnollisten asioiden arkistonmuodostamiseen liittyviä tehtäviä ja siinä käytettävää järjestelmää sekä tehtäväkokonaisuuteen kuuluvia tiedonhallinnan vastuita on tarpeen työstää tarkemmin samanaikaisesti Hilda-hankkeen ja siinä tehtävien ratkaisujen kanssa. Valtiovarainministeriö pitää hyvänä sitä, että viranomaiskohtaisista asianhallintaratkaisuksista siirrytään yhteiseen ja laajasti käytettävään järjestelmään. Yhteiset järjestelmät eivät kuitenkaan poista hallintoviranomaisten itsenäistä asemaa ja vastuuta päätöksenteossa. Tiedonhallintaan liittyviä tehtäviä voidaan siirtää tiedonhallintayksiköiden välillä tehtäväkohtaisella sääntelyllä. Tätä koskevia perusteluja tulisi esityksessä tarkentaa.

Valtiovarainministeriö toteaa, että oikeusministeriön hallinnonalan digitalisaation kehittämisessä on merkittävä tuottavuuspotentiali, jonka realisoitumista ehdotettu uudistus osaltaan edistää edellyttäen kuitenkin tiedonhallinnan osalta yhdenmukaista ja yhteen toimivaa kehittämistä. Esitettävä muutos mahdollistaa myös Digi- ja väestötietoviraston ja uuden organisaation välisen yhteistyön sujuvoittamisen holhoustoimen tehtävien hoitamisessa ja muissa toiminnan kehittämiseen liittyvissä asioissa.

3 Lausunnot säännösehdoituksista

3.1 Oikeuspalveluviraston tehtävät ja organisaatio (luku 1)

Oikeuspalveluvirasto (1§)

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies katsoo, että ehdotettu viraston nimi vastaa hyvin viraston tehtäviä ja toteaa pitävänsä sitä parempana kuin Oikeusapuvirasto-nimeä. Apulaisoikeusasiamies viittaa lausunnossaan Kotimaisten kielten keskuksen 28.10.2021 antamaan, viraston nimeä koskevaan lausuntoon, jossa se on todennut, että Oikeuspalveluviraston nimi ei ole suositeltava, koska se on käsitteenä laaja. Sen sijaan keskus on suositellut käytettäväksi Oikeusapuvirasto-nimeä.

Oikeuspalveluviraston tehtävät (2 §)

Digi- ja väestötietovirasto ehdottaa, että pykälän 2 kohtaan lisättäisiin edunvalvontapalveluiden laadusta huolehtiminen. Virasto ehdottaa seuraavaa muotoilua:

”Oikeuspalveluviraston tehtävänä on huolehtia, että --- 2. holhustoimesta annetussa laissa (442/1999) tarkoitettuja edunvalvojan tehtäviä varten on saatavissa riittävä määrä *asianmukaisesti tuotettuja* edunvalvontapalveluita sekä ---!

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry kannattaa Digi- ja väestötietoviraston ehdotusta.

Takuusäätiö katsoo, että talousosaamisen säätäminen viraston tehtäväksi 2 §:n 2 momentissa on luontevaa, kun otetaan huomioon viraston tehtäväkokonaisuus.

Palvelujen tuottaminen (3 §)

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ehdottaa, että pykälään lisätään mahdollisuus etäpalvelujen käyttämiseen.

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto ehdottaa, että 3 §:n 1 momentin 1 virke muutetaan siten, että virastossa voisi olla oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen lisäksi talous- ja velkaneuvontatoimistoja.

Ahvenanmaan maakuntahallitus ja Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto ehdottavat, että 3 §:n 2 momentin 2 virke muutetaan siten, että toimiston nimeksi

muutetaan Ahvenanmaan oikeusaputoimisto (Ålands rätts hjälpsbyrå), Ahvenanmaan oikeuspalvelutoimisto (Ålands rättstjänstbyrå) tai Ahvenanmaan oikeuspalvelut (Rätts-tjänsten på Åland). Vastaava muutos tulisi tehdä myös lakiehdotuksen 4 ja 9 §:ään.

Svenska Finlands folkting kannattaa 3 §:n 2 momenttia esitysluonnoksessa ehdotetulla tavalla. Kun toimistojen alueista säädetään asetuksella, niiden kielellinen asema selkiytyy.

Oikeuspalveluviraston virat (9 §)

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto sekä Ahvenanmaan maakunta-hallitus ehdottaa, että 9 §:n 2 momentissa tulisi säätää Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoa koskevat henkilöstövaatimukset vastaavasti kuin oikeusaputoimistoissa ja edunvalvontatoimistoissa seuraavasti:

*”Oikeusaputoimistossa on johtava julkinen oikeusavustaja ja tarvittava määrä muita julkisia oikeusavustajia sekä talous- ja velkaneuvoja ja muuta henkilökuntaa. Edunvalvontatoimistossa on johtava yleinen edunvalvoja ja tarvittava määrä muita yleisiä edunvalvoja sekä muuta henkilökuntaa. Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimistossa on johtava julkinen oikeusavustaja *tarvittava määrä muita julkisia oikeusavustajia, yleisiä edunvalvoja ja talous- ja velkaneuvoja* sekä muuta henkilökuntaa.”*

Lisäksi Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto ehdottaa, että keskushallinnon virkamiesten kielitaitovaatimuksista tuli määrätä säädösten tasolla, jotta varmistettaisiin keskushallinnon ja sen johdon riittävä kielitaito täyttää Ahvenanmaan itsehallintolain edellyttämät vaatimukset.

Svenska Finlands folkting viittaa 9 §:n 3 momentin osalta esitysluonnoksen yleisperusteluihin, joissa todetaan, että kielilain nojalla on tarkoitus säätää niistä viroista, joissa edellytetään erinomaista ruotsin kielen taitoa yleisten edunvalvojen ja julkisten oikeusavustajien lisäksi talous- ja velkaneuvojilta. Folktinget kannattaa tätä ehdotusta.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset luvusta 1

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies toteaa ehdotetun uuden viraston nimestä seuraavaa. Kun virasto hoitaa kolmea erilaista toimialaa, kaiken kattavan nimen kehittäminen voi olla vaikeaa. Oikeusasiamiehen laillisuusvalvontakäytännössä on peräänkuulutettu Kotimaisten kielten keskuksen (Kotus) asiantuntemuksen käyttöä nimiasioissa. Sittemmin valtiovarainministeriö on antanut suosituksen VN/11537/2021 valtionhallinnon toimintojen järjestämisessä noudatettavat periaatteet – valtion virastot ja laitokset 1.12.2021, jossa käsitellään myös viraston nimeämistä. Tiedossani on, että Kotus on antanut lausunnon 28.10.2021 (Dnro 92/03/21), jossa se on ehdottanut nyt kysymyksessä olevalle uudelle

virastolle nimeä Oikeusapuvirasto. Koska tämä nimi keskittyisi liiaksi vain viraston toimialoista yhteen osa-alueeseen, esitysluonnoksessa ehdotettu nimi, Oikeuspalveluvirasto, on parempi.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri pitää ehdotuksen luvun 1 mukaisia oikeuspalveluviraston tehtäviä ja organisaatiota kannatettavina.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että lakiehdotuksen 3 §:ään, jossa säädetään palvelun tuottamisesta, lisättäisiin mahdollisuus etäpalveluihin. Vaihtoehtoisesti etäpalvelu voitaisiin lisätä 6 lukuun.

Digi- ja väestötietovirasto ehdottaa, että tehtäviä koskevassa 2 §:n 2 kohtaan lisätään edunvalvontapalvelujen riittävästä määrästä huolehtimisen rinnalle myös näiden palvelujen asianmukaisuudesta huolehtiminen: ("... riittävä määrä asianmukaisesti tuotettuja edunvalvontapalveluita").

Svenska Finlands folkting konstaterar att enligt lagförslaget (3 § 2 mom) utfärdas bestämmelser om antalet rättshjälpsbyråer och intressebevakningsbyråer, om namnen på och områdena för byråerna samt om verkets verksamhetsställen genom förordning av justitieministeriet. Enligt propositionen gäller lagförslaget med avvikelse från gällande bestämmelser också rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas områden. Syftet med förslaget är att med hänvisning till förverkligandet av språkliga rättigheter förtydliga byråernas språkliga status enligt 6 § i språklagen.

Folktinget understöder lagförslaget och konstaterar att det är av central vikt att den språkliga indelningen av rättshjälpsbyråernas och intressebevakningsbyråernas områden fastställs på författningsnivå med hänvisning till de motiveringar som anges i propositionen.

Folktinget konstaterat också att enligt lagförslagen (9 § 3 mom) utfärdas bestämmelser om behörighetsvillkoren för offentliga rättsbiträden, ekonomi- och skuldrådgivare samt allmänna intressebevakare genom förordning av statsrådet. Enligt de allmänna motiveringarna ska utmärkta kunskaper i svenska vara ett behörighetsvillkor för ett antal tjänster som ekonomi- och skuldrådgivare. Syftet med förslaget är att förbättra klienternas möjligheter att få service på sitt eget språk inom den ekonomiska rådgivningen och skuldrådgivningen. Motsvarande behörighetsvillkor gäller redan i nuläget för ett antal tjänster som offentligt rättsbiträde och allmän intressebevakare. Dessa särskilda behörighetsvillkor utfärdas även framöver genom förordning av statsrådet.

Folktinget understöder förslaget och noterar med tillfredsställelse att behovet av ekonomi- och skuldrådgivare med utmärkta kunskaper i svenska beaktas i propositionen. Detta är en av de frågor som Folktinget lyfte fram i sitt tidigare utlåtande (29.1.2021).

Ålands Landskapsregering och Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå anser att de lagstadgade kraven för vilken kompetens som ska finnas vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå bör likställas med övriga byråers. Landskapsregeringen föreslår att 9 § därför ändras enligt följande: *”Vid Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå ska det finnas ett ledande offentligt rättsbiträde och ett behövt antal andra offentliga rättsbiträden samt allmänna intressebevakare samt ekonomi- och skuldrådgivare och övrig personal.”*

Landskapsregeringen och Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå föreslår också, att Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrås namn kunde ses över i samband med reformen. Byrån anser att det nuvarande namnet är långt och otympligt. Föreslagna alternativa namn kunde vara Ålands rättshjälpsbyrå, Ålands rättstjänstbyrå eller Rättstjänsten på Åland. Varmed namnet föreslås att ändra vid: 3§, 4§ och 9§.

Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå anser, att vid rättstjänstverket bör tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning även kunna produceras av ekonomi- och skuldrådgivningsbyråer, utan att vara del av en rättshjälpsbyrå. Varmed föreslås att 3 § första mening ändras till: Vid Rättstjänstverket produceras rättshjälpstjänster av rättshjälpsbyråerna, tjänster inom ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning av ekonomi- och skuldrådgivningsbyråerna eller rättshjälpsbyråerna, samt allmänna intressebevakningstjänster av intressebevakningsbyråerna.

Byrån konstaterar, att berörande tjänster i centralförvaltningen bör finnas stadgande som tryggar tillräckliga utmärkta kunskaper i svenska hos behövt antal tjänstemän i centralförvaltningen och dess högsta ledning, så att lagstadgandens krav och avsikt uppfylls berörande skriftväxlingsspråk och myndighetsspråk på svenska som sker med Ålands rättshjälps- och intressebevakningsbyrå.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry kannattaa Digi- ja väestötietoviraston ehdotusta, että Oikeuspalveluviraston tehtäviä koskevaan 2 §:n 2 kohtaan tehtäisiin laatua koskeva lisäys.

Suomen Asianajajaliitto ry katsoo, että säädöstasolla tulisi määrätä esimerkiksi johto- tai ohjausryhmästä taikka muusta edustuksellisesta monijäsenisestä elimestä, jossa voisi olla edustus viraston eri toimialueilta. Talloin tavoitteet laadultaan paremmasta ja yhteneväisemmästä sekä saavutettavammasta palvelusta toteutuisivat.

Takuusäätiö katsoo, että Suomen Pankin laatimaan ehdotukseen kansallisesta talousosaamisen strategiasta liittyvä uusi talousosaamisen kehittämistehtävä on luonteva sisällyttää uuden viraston vastuulle sen palvelukokonaisuus huomioon ottaen. Talousosaamisen kehittäminen on kuitenkin merkittävästi laajempi tehtävä kuin talous- ja velkaneuvonta. Talous- ja velkaneuvonta kohdistuu erityisesti niille henkilöille, joilla on haasteita

ja ongelmia taloutensa kanssa, kun taas talousosaaminen koskettaa jokaista suomalaista. Jokaisella on oltavat riittävät edellytykset taloudelliseen toimintaan, kaikissa elämänvaiheissa

3.2 Julkinen oikeusapu (luku 2)

Oikeusavun hakijan ohjaus erityistilanteissa 14 §

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ja Kehitysvammaisten Tukiliitto ry kiinnittävät huomiota lakiehdotuksen 14 § ään, jossa säädetään oikeusavun ohjauksesta erityistilanteissa. Oikeusapu- ja edunvalvontapiiri totesi, että lakiin tulisi ottaa vain yleisluotoinen säännös ohjauksesta. Tarkempi sisältö voisi olla työjärjestyksessä.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry ehdottaa, että pykälän perusteluissa tulisi todeta, että ohjattaessa oikeusavun hakija toisen oikeusaputoimiston tai yksityisen avustajan puoleen esimerkiksi esteellisyystpauksissa, tulee varmistaa oikeusavun hakijan ymmärtäneen saamansa ohjauksen ja saaneen riittävät toimintaohjeet.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että ”lakiin tulisi ottaa vain yleisluotoinen säännös ohjauksesta; työjärjestyksessä voisi olla tarkempi sisältö. Tällöin olisi helpommin päivitettävissä.

Nykyinen pykälämuoto: 14 § Oikeusavun antaminen erityistilanteissa, Oikeusaputoimisto ei voi ottaa oikeusavun hakija asiakkaaksi;

- 1) jos julkinen oikeusavustaja on esteellinen toimimaan asiassa;
- 2) jos toimiston julkiset oikeusavustajat eivät työtilanteensa takia voi hoitaa kiireellistä asiaa;
- 3) jos julkisen oikeusavustajan ja oikeusavun hakijan väliltä puuttuu keskinäinen luottamus;
- 4) jos oikeusaputoimistossa ei kyetä tarjoamaan palveluja hakijan omalla kielellä suomeksi tai ruotsiksi;
- 5) jos on muu perusteltu syy siihen.

Näissä tilanteissa oikeusavun hakija voi asioida toisessa oikeusaputoimistossa.

Jos asiaa ei voida hoitaa etäpalveluna eikä löydy toista oikeusaputoimistoa kohtuullisen asiointimatkan päässä tai jos on kysymys tuomioistuimessa käsiteltävästä asiasta, hakija

voi hakeutua yksityisen avustajan asiakkaaksi. Siinä tilanteessa hakijan oikeus oikeusapuun ratkaistaan erikseen oikeusapulaissa säädetyllä tavalla. *

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry toteaa, Tukiliiton lakineuvonnassa tulee toistuvasti esille tapauksia, joissa oikeusavun hakija on ymmärtänyt vain tulleen käännetyksi pois oikeusaputoimistosta. Tukiliitto pitää tarpeellisena, että lakiehdotuksen 14 §:n perusteluihin kirjattaisiin, että ohjattaessa oikeusavun hakija toisen oikeusaputoimiston tai yksityisen avustajan puoleen esimerkiksi esteellisyytapauksissa, tulee varmistaa oikeusavun hakijan ymmärtäneen saamansa ohjauksen ja saaneen riittävät toimintaohjeet, tarvittaessa selkokieltä käyttäen.

3.3 Talous- ja velkaneuvonta (luku 3)

Tietojensaantioikeus 18 §

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että laissa tulisi erikseen säätää talous- ja velkaneuvonnan salassapitovelvollisuudesta. Lisäksi piiri katsoo, että 18 §:n 2 momentissa ei ole tarpeen säätää, että tietojen saantiin tarvitaan asiakkaan suostumus.

Esteellisyys 19 §

Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto toteaa, että jos 3 §:ää muutetaan toimiston ehdottamalla tavalla, tulisi myös 19 §:n esteellisyyssäännöstä muuttaa seuraavasti "Oikeusaputoimiston tai talous- ja velkaneuvontatoimiston talous- ja velkaneuvoja on esteellinen ---".

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset luvusta 3

Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri toteaa, että lainsäädännössä ei ole talous- ja velkaneuvontaa koskevaa erillistä salassapitosäännöstä asiakkuuksista. Yleisen edunvalvonnan salassapitovelvollisuus määräytyy holhoustoimilain 91 §:n mukaan ja oikeusaputoiminnan salassapitovelvollisuus määräytyy asianajajista annetun lain 5c §:n ja asianajajien tapasääntöjen perusteella.

Talous- ja velkaneuvonnan salassapito tulee julkisuuslain kautta. Julkisuuslain 5 §:n 3 mom 4) kohdan mukaan asiakirjaa, joka on annettu tai laadittu yksityisen lukuun suoritettavaa tehtävää varten ei ole viranomaisen asiakirja. Myös oikeusavun ja edunvalvonnan asiakirjat menevät samaan kategoriaan. Asiakassuhteen luottamuksellisuuden, käsiteltävien asioiden arkaluonteisen luonteen ja myöskin ostopalveluiden mahdollisuuden takia olisi perusteltua säännellä erikseen myös talous- ja velkaneuvonnan asiakastyö salassa pidettäväksi.

Esitysluonnoksen 18 §:n ehdotuksen 1 momentista (verrattuna voimassa olevaan vastaavaan sääntelyyn) poistetaan maininta Kelalta ja Verolta tietojen saannista teknisellä yhteydellä ja tästä asiakkaan tiedottaminen. Syynä tiedonhallintalain 22-24§:n mahdollistamat tekniset yhteydet muihin viranomaisiin. 18 §:n 2 momentissa kuitenkin katsotaan, että asiakkaan suostumus tarvittaisiin teknisellä käyttöyhteydellä tietojen saantiin muilta viranomaisilta ja yrityksiltä ja yhteisöiltä. Mielestämme maininta on turha. Myös muut viranomaiset kuin Kela ja Vero kuuluvat tiedonhallintalain mahdollistamiin käyttöyhteyksiin. Yksityinen puoli ei toki kuulu tiedonhallintalain puitteisiin.

Talous- ja velkaneuvojalla on aina oltava valtakirja/suostumus asiakkaalta kaikkiin toimenpiteisiinsä. Siten ei ole tarpeen erotella sähköistä tiedonsaantia paperisesta tiedonsaannista ainakaan viranomaisten kesken. Myöskin yksityisten osalta voitaisiin maininta suostumuksesta ottaa pois. Suostumuksen pitäminen pykälässä voi aiheuttaa tarpeettomia hankaluuksia teknisten yhteyksien luomiseen yksityisiin tahoihin. Tiedossamme ei myöskään ole, että asiakkaat olisivat, nykysääntelyn mahdollistamalla tavalla, kieltäneet heidän asioidensa hoidon kannalta tarpeellisen tiedon hakemisen teknisellä yhteydellä. Teknisten yhteyksien käyttäminen on sekä asiakkaan, talous- ja velkaneuvonnan että tietoa luovuttavien tahojen intressissä.

Ålands rätts hjälps- och intressebevakningsbyrå föreslår att som följd av ändring i 3 §, så ändras början av 19 § enligt följande: "En ekonomi- och skuldrådgivare vid ekonomi- och skuldrådgivningsbyrån eller vid rätts hjälpsbyrån är jävig ..." Övrigt bra enligt förslaget.

3.4 Yleinen edunvalvonta (luku 4)

Yleisen edunvalvojan määrääminen tehtävän (22 §)

Lausunnonantajat kiinnittävät huomiota erityisesti 22 §:ään, jossa säädetään yleisen edunvalvojan määräämisestä tehtävään.

Vaasan hovioikeus toteaa, että oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopuminen mahdollistaa sen, että esimerkiksi päämiehen muuttaessa paikkakuntaa, hänen edunvalvontansa voidaan siirtää toiseen edunvalvontatoimistoon ilman holhousviranomaisen tai tuomioistuimen päätöstä. Tämä on hyvä ja tarpeellinen uudistus, koska se tuo lisää joustoa ja vähentää hallituksen esityksessä mainitun tavoin rutiiniluonteisten asioiden käsittelyä käräjäoikeuksissa.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että niiden päämiesten, jotka eivät asu Suomessa ja edunvalvojan tehtävään kuuluvat päämiehen omaisuuden ja taloudellisten asioiden hoito, edunvalvonnat tulisi keskittää oikeusministeriön asetuksella

muutamaan toimistoon. Näin turvattaisiin riittävä asiantuntemus ulkomaisten yhteistyötahojen kanssa toimintaan.

Muistiliitto pitää myönteisenä sitä, että edunvalvoja määrätään läheltä asiakkaan kotipaikkaa. Jos asiakas muuttaa paikkakuntaa, tulisi selkiyttää sitä, vaihtuuko edunvalvoja vai otetaanko huomioon, että edunvalvonta voisi jatkua edelleen samassa toimistossa, jossa asiakas jo tunnetaan.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry pitää tärkeänä, että määräys edunvalvojalle toimitetaisiin pääsääntöisesti aina siihen toimistoon, jonka alueella päämiehen kotikunta sijaitsee, ja vain tarkoin perustelluissa poikkeustapauksissa muuhun toimistoon. Lisäksi Tukiliitto painottaa, että jos edunvalvonta siirretään esimerkiksi esteellisyyden vuoksi toiselle palveluntuottajalle, päämies ja tarvittaessa hänen läheisensä saavat asiasta tietoa ja toimintaohjeet.

JHL ry katsoo, että edunvalvojan määrääminen esityksen mukaisesti kuulostaa järkevältä ja toivoo, että se toimii myös käytännössä

Tietojensaantioikeus (25 §)

Lounais-Suomen ja Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiirit sekä JHL ry pitävät hyvänä, että säännökseen otetaan avustavan henkilökunnan tiedonsaantioikeutta koskeva säännös.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset luvusta 4

Vaasan hovioikeus toteaa, että lakiehdotuksella ei ole sanottavia vaikutuksia tuomioistuinten toimintaan. Hallituksen esityksessä on kuitenkin tuotu esiin, että oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä luopuminen mahdollistaa sen, että esimerkiksi päämiehen muuttaessa paikkakuntaa, hänen edunvalvontansa voidaan siirtää toiseen edunvalvontatoimistoon ilman holhousviranomaisen tai tuomioistuimen päätöstä. Tämä on hyvä ja tarpeellinen uudistus, koska se tuo lisää joustoa ja vähentää hallituksen esityksessä mainituin tavoin rutiiniluonteisten asioiden käsittelyä käräjäoikeuksissa.

Digi- ja väestötietovirasto katsoo, että edunvalvojan palkkiota koskevaan ehdotettuun 24 §:ään voisi siirtää (2 momentiksi) 27 § 3 momentista säännöksen, joka koskee edunvalvojan palkkioon sisältyvän arvonlisäveron hyvittämistä päämiehelle.

Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri toteaa, että vaikka edunvalvontatehtävät olisi yhä sidottu kotikuntaan, yhteistyö päämiehen palvelujen järjestämisessä laajenisi kuitenkin koskemaan koko maata, kun piirirajoja ei enää olisi, eikä hakemuksen tekemistä

holhousviranomaiselle tai tuomioistuimelle tarvittaisi. Piiri pitää valtakunnallisen yhteistyön lisäämistä kannatettavana

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri toteaa, että 25 §:ssä huomioidaan yleisen edunvalvojan avustavan henkilökunnan tiedonsaantioikeus, mikä on tervetullut lisäys lainsäädäntöön ja tullee helpottamaan edunvalvontasihteereiden työtä.

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri ehdottaa, että niiden päämiesten, jotka eivät asu Suomessa ja edunvalvojan tehtävään kuuluvat päämiehen omaisuuden ja taloudellisten asioiden hoito, edunvalvonnat tulisi keskittää oikeusministeriön asetuksella muutamaaan toimistoon. Näin turvattaisiin riittävä asiantuntemus ulkomaisten yhteistyötahojen kanssa toimintaan.

Edunvalvojia avaustavan henkilökunnan tiedonsaantioikeuden kirjaaminen lakiin on päämiesten ja avustavan henkilökunnan oikeusturvan kannalta hyvä asia.

Lappajärven kunta katsoo, että Luvussa 4 tulee korostaa sitä, että palveluntuottaja voi olla edunvalvontatoimiston lisäksi myös ostopalvelun tuottaja, vaikka luvussa 5 käsitelläänkin laajasti palvelujen hankkimista muulta palveluntuottajalta.

JHL ry katsoo, että edunvalvojan määrääminen esityksen mukaisesti kuulostaa järkevältä. Toivottavasti se toimii myös käytännössä. Avustavan henkilöstön tiedonsaantioikeus on toimintaa helpottava muutos.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry pitää tärkeänä, että määräys edunvalvojalle toimitettaisiin pääsääntöisesti aina siihen toimistoon, jonka alueella päämiehen kotikunta sijaitsee, ja vain tarkoin perustelluissa poikkeustapauksissa muuhun toimistoon.

Lakiehdotuksen 22 § 2 momentissa säädettäisiin menettelystä siinä tapauksessa, että edunvalvontatoimiston tai muun palveluntuottajan kaikki edunvalvojat ovat esteellisiä tai ostopalveluntuottaja havaitsee, että edunvalvojan tehtävää koskeva määräys on selvästi vastoin sopimusta. Tukiliitto painottaa, että tällaisissa tilanteissa on varmistettava, että päämies ja tarvittaessa hänen läheisensä saavat asiasta riittävästi ja itselleen ymmärrettävällä tavalla tietoa ja ohjausta.

Muistiliitto ry toteaa, että yleisen edunvalvonnan asiakkaan osalta oikeuspalveluvirasto hallinnollisena toimijana ei näyttäisi tuovan erityisiä muutoksia. Myönteistä on, että edunvalvoja määrätään läheltä asiakkaan kotipaikkaa. Jos asiakkaan kotipaikka muuttuu edunvalvonnan aikana, on selkiytettävä sitä, vaihtuuko edunvalvoja kotipaikan mukaan vai punnitaanko edunvalvonnan pitkäjännitteisyyttä, ja että edunvalvoja on tutustunut päämieheensä ja hänen tahtoonsa ja näkemyksiinsä asioidensa hoidosta. Myös kielellisten

oikeuksien nykyistä vahvempi huomioiminen on tärkeää, esimerkiksi muistisairaiden osalta oman äidinkielen käyttö on keskeistä.

3.5 Hankkiminen muulta palveluntuottajalta (luku 5)

Sopimus palvelujen tuottamisesta (26 §)

Digi- ja väestötietoviraston ehdottaa, että 26 §:ssä voisi olla säännös, jolla Oikeuspalveluvirasto veloitettaisiin valvomaan palvelun asianmukaisuutta ja oikeutettaisiin saamaan tämän valvonnan toteuttamiseksi tarpeellisia tietoja palveluntuottajalta ja holhousviranomaiselta. Kehitysvammaisten Tukiliitto ry kannattaa ehdotusta.

Svenska Finlands folkting ehdottaa, että 26 §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin lisätään maininta siitä, että ostopalveluja koskee kielilain 25 §:n säännökset yksityisten kielellisestä palveluvelvollisuudesta.

Palveluntuottajan velvollisuudet (27 §)

Digi- ja väestötietovirasto ehdottaa, että edunvalvojan palkkioon sisältyvän arvonlisäveron hyvittämistä päämiehelle koskeva säännös tulisi siirtää 27 §:n 3 momentista 24 §:n 2 momentiksi. Lisäksi se katsoo, että pykälän otsikko ei kovin hyvin vastaa pykälän sisältöä.

Lausunnonantajakohtaiset näkemykset luvusta 5

Digi- ja väestötietovirasto katsoo, että ostopalvelujen asianmukaisen hoitamisen varmistamiseksi 26 §:ssä voisi olla säännös, jolla Oikeuspalveluvirasto veloitettaisiin valvomaan palvelun asianmukaisuutta ja oikeutettaisiin saamaan tämän valvonnan toteuttamiseksi tarpeellisia tietoja palveluntuottajalta ja holhousviranomaiselta. Säännös ei korvaisi holhousviranomaisen valvontaa, vaan täydentäisi sitä. Esimerkiksi toiminnan organisoimiseen, resurssien riittävyyteen, asiakaspalvelun laatuun, palkkiokäytäntöjen yhtenäisyyteen ym. yleisemmän tason kysymyksiin liittyvä valvonta soveltuisi luontevammin Oikeuspalveluvirastolle kuin holhousviranomaiselle. Holhousviranomaisen taholta tapahtuva valvonta, jota toteutetaan lähinnä tilivalvonnan sekä lupa- ja kanteluprosessien avulla, kohdistuu enemmänkin yksittäisten edunvalvontatehtävien hoitamiseen.

Lisäksi virasto katsoo, että 27 §:n otsake ”Palvelun tuottajan velvollisuudet” ei kovin hyvin kuvaa pykälän sisältöä. 27 § 3 momentin, joka koskee edunvalvojan palkkioon sisältyvän arvonlisäveron hyvittämistä päämiehelle, voisi siirtää edunvalvojan palkkiota koskevan 24 §:n 2 momentiksi.

Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että mahdollisuus ostopalveluiden käyttöön on tarpeen säilyttää erityisesti kielellisten erityistarpeiden ja alueellisten palveluiden varmistamiseksi. Ainakin yleisen edunvalvonnan palveluiden tuottaminen omassa toiminnassa näyttäisi yleensä olevan ostopalvelua taloudellisempaa. Tietojärjestelmistä, tietoturvasta sekä palveluiden yhdenmukaisuudesta huolehtiminen on omassa toiminnassa helpommin toteutettavissa. Oman toiminnan ensisijaisuutta voisi edellä mainituista syistä olla tarpeen korostaa.

Lappajärven kunta toteaa, että on hyvä, että uudessakin laissa säilyy mahdollisuus hankkia palveluita muiltakin palveluntuottajilta. Lisäksi se toteaa, että olisi hyvä, jos ulkopuolilla palveluntuottajilla olisi mahdollisuus hankkia käyttöönsä esim. edunvalvonnassa yleisesti käytettäviä tietojärjestelmiä. Tämä parantaisi raportointia ja tilastointia sekä sisäistä tarkastusta.

Svenska Finlands folkting konstaterar, att enligt lagförslaget (26 §) kan Rättstjänstverket köpa tjänsterna endast hos sådana producenter som har tillräckligt kunnande och tillräckliga resurser för uppdraget samt som uppfyller vissa andra villkor. Verket ska ingå avtal om produktionen av tjänsterna med tjänsteproducenten. Enligt de allmänna motiveringarna tillämpas 25 § i språklagen på tjänsteproducenternas språkliga skyldigheter. Bestämmelsen fastställer enskildas skyldighet att ge språklig service. Dessutom beaktas säkerställandet av språkliga rättigheter enligt språklagen i de avtal om köptjänster som uppgörs med tjänsteproducenten.

Folktinget understöder förslaget och hänvisar till att det är viktigt att språklagens bestämmelser framgår av lagstiftningen och ligger till grund för upphandlingen av tjänster. Folktinget föreslår att dessa skrivningar för tydlighetens skull även skrivs in i specialmotiveringen till 26 §.

Julkiset oikeusavustajat ry katsoo, että esityksessä puhutaan hieman ylimalkaisesti ostopalveluiden hankkimisesta tarkemmin yksilöimättä, mitä tällä tarkoitetaan ja avaamatta tarkemmin esimerkiksi sitä, millä edellytyksillä oikeusavun hakija voi jo nyt saada valtion varoin yksityisen avustajan oikeudelliseen asiaansa. Asiaa olisi syytä tarkentaa. Ostopalveluiden hankkiminen ei ole oikeusaputoimistojen osalta lainkaan tarpeen, sillä oikeusapulaki mahdollistaa jo nyt yksityisen avustajan määräämisen henkilölle tuomioistuinasiaan ja tietyin edellytyksin myös tuomioistuimen ulkopuoliseen niin sanottuun ulkoprosessuaaliseen asiaan.

Talous- ja velkaneuvonnan osalta tarkoituksena on ollut, että nimenomaan oikeusaputoimistojen talous- ja velkaneuvojat antavat talous- ja velkaneuvontaa, eikä ulkopuolille ostopalvelulle tai oikeusavun myöntämiselle olisi tarvetta. Edunvalvonnan osalta tulisi ensisijaisesti huolehtia edunvalvontatoimistojen riittävistä resursseista, jotta nämä

toimistot voisivat tuottaa edunvalvontapalvelut itse. Julkiset oikeusavustajat katsoo, ettei ostopalvelu ylipäänsä ole taloudellisestikaan järkevin ja tehokkain tapa yllä mainittujen palvelujen tuottamiseen, koska oikeusapu ja edunvalvonta on oman henkilöstön tuottamana jo todettu kaikissa aiemmin tehdyissä arvioinneissa olevan erittäin laadukasta ja kustannustehokasta. Sama koskee talous- ja velkaneuvontaa. Yhdistys toivoo, että palvelut tuotetaan jatkossakin suureksi osaksi omana toimintana ja ostopalvelua käytetään vain poikkeustilanteissa.

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry toteaa, että lakiesityksen yhtenä tavoitteena on parantaa yleisen edunvalvonnan sisäistä valvontaa. Tukiliitto pitää tarpeellisena, että myös ostopalveluina tuotetun edunvalvonnan valvontaa parannetaan. Tukiliitto kannattaakin Digi- ja väestötietoviraston valvontaa koskevaa ehdotusta.

3.6 Erinäiset säännökset ja voimaantulo (luvut 6 ja 7)

Virka-avun antaminen (29 §)

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että 29 §:ään olisi hyvä ottaa säännös etäpalvelusta, jollei etäpalvelua oteta ensimmäiseen lukuun.

Pykälän otsikko muutettaisiin muotoon Etäpalvelu ja virka-avun antaminen. Pykälän teksti olisi seuraava: ”Julkiset oikeusavustajat, yleiset edunvalvojat ja talous- ja velkaneuvojat antavat palvelua myös etäyhteyksillä. Heidän on annettava toisilleen pyynnöstä virka-apua.”

Etäyhteyden ottaminen viralliseksi palvelukanavaksi vähentäisi niitä tilanteita, joissa joudutaan arvioimaan asiakkaaksi hakeutuvan asiointimatkan pituuden vuoksi tarvetta ohjata asiakas toisen oikeusaputoimiston asemasta yksityiselle palveluntuottajalle. Kaikkia asioita ei voida etäyhteydellä kuitenkaan hoitaa, joten edelleen tehtäviin kuuluisi asiointimatkan kohtuuttomuutta koskevia arviointeja.

Vahingonkorvausasioiden käsittely (30 §)

Valtiokonttori pitää selkeyden vuoksi hyvänä, että vahingonkorvausasioiden käsittelystä säädetään lain 30 §:ssä erikseen.

Henkilöstön asemaa koskevat siirtymäsäännökset (33 §)

Valtiovarainministeriö toteaa, että ehdotetussa laissa säädettäisiin henkilöstöä koskevista siirtymäjärjestelyistä. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien virat ja niihin nimitetyt

virkamiehet siirtyisivät Oikeuspalveluvirastoon. Laissa säädettäisiin, että oikeusministeriö voisi perustaa ennen lain voimaantuloa uuden viraston pääjohtajan viran sekä viraston toiminnan kannalta välttämättömät virat. Pääjohtajan virka perustettaisiin oikeusministeriöön, josta se siirtyisi lain voimaan tullessa uuteen virastoon. Lisäksi tarkoitus on, että muut toiminnan kannalta välttämättömien virkojen virkamiehet nimitettäisiin määräaikaiseen virkasuhteeseen oikeusministeriöön valmistelemaan uudistuksen toimeenpanoa jo ennen lain voimaan tuloa. Siirtymäsäännös on esityksen mukaan tarpeen uuden viraston järjestäytymisen varmistamiseksi. Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että virkamiesten nimittäminen määräaikaiseen virkasuhteeseen oikeusministeriöön valmistelemaan uudistuksen toimeenpanoa jo ennen lain voimaan tuloa ei perustuisi ehdotettuun lakiin, eikä sen siirtymäsäännökseen vaan valtion virkamieslain 9 §:n 1 momenttiin.

Muutoksenhakua koskevat siirtymäsäännökset (35 §)

Digi- ja väestötietovirasto toteaa, että ehdotettu 35 § lienee tarkoitettu koskemaan oikeusapu- ja edunvalvontapiirien päätöksiä koskevaa muutoksenhakua. Tämä ei kuitenkaan yksiselitteisesti ilmene ehdotetusta säädöstekstistä eikä myöskään perusteluista. Sikäli kuin 35 §:n tulkittaisiin koskevan myös edunvalvojan määräämiseen liittyvää muutoksenhakua, kumottavan lain säännösten soveltaminen voisi johtaa siihen, että määräyksiä edelleen annettaisiin oikeusapu- ja edunvalvontapiirien yleisille edunvalvojille.

3.7 Talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain, oikeusapulain ja saamen kielilain muutosehdotukset

Kolttien kyläkokous toteaa, että Saamen kielilakiin ehdotettu muutos parantaa saamelaiden kielellisiä oikeuksia ja on edellytys lakimuutoksen hyväksymiselle

Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri katsoo, että talous- ja velkaneuvonnasta annettuun lakiin 1 § 1 momenttiin tulisi lisätä uusi 6. kohta; ”osallistutaan ennakoivaan talousneuvontaan” Lisäyksen vaikutus tulisi huomioida myös määräraharesursoinnissa.

4 Liitteet

4.1 Lausuntopyyntö

Lausuntopyyntö

20.12.2021

VN/21072/2021

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Johdanto

Oikeusministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi, joka koskee lakia Oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyviä lakeja talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain, oikeusapulain ja saamen kielilain muuttamiseksi.

Tarkoituksena on perustaa uusi Oikeuspalveluvirasto, jolle siirtyisi nykyisten oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tehtävät. Viraston tehtävänä olisi oikeusavun, talous- ja velkaneuvonnan sekä yleisen edunvalvonnan palvelujen järjestäminen.

Tarkoituksena on, että oikeusaputoimistot ja edunvalvontatoimistot säilyisivät ennallaan eikä niiden lakisääteisiin tehtäviin tai toimipaikkoihin tehtäisi muutoksia. Muutos koskisi hallinto- ja tukipalvelujen uudelleen järjestelyä. Virastoon esitetään perustettavaksi keskushallinto, jonka tehtävänä olisi viraston kehittäminen sekä hallinto- ja tukipalvelujen järjestäminen. Lisäksi oikeusministeriön keskushallintoviranomaisen tehtävät siirtyisivät virastolle.

Muutoksella tavoitellaan ministeriön tehtävien selkiyttämistä ja viranomaisten hallinnollisten palvelujen järjestämistä siten, että ne palvelevat entistä paremmin toimintaa.

Luonnos on valmisteltu osana Oikeusapu- ja edunvalvontaviraston ja oikeushallinnon erityisviranomaiset -viraston perustaminen -hanketta (Hankeikkuna OM51:00/2021).

Hallituksen esitys on tarkoitus antaa kevätistuntokaudella 2022.

Vastausohjeet vastaanottajille

Oikeusministeriö pyytää lausuntoanne liitteenä olevasta hallituksen esitysluonnoksesta. Lausunto pyydetään antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuun lausuntopyyntöön. Lausuntoa ei tarvitse lähettää erikseen sähköpostitse tai postitse. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi oikeusministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan mahdollisuuksien mukaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Lausunnon antaakseen vastaajan tulee rekisteröityä ja kirjautua lausuntopalvelu.fi:hin. Tarkeimmat ohjeet palvelun käyttämiseksi löytyvät lausuntopalvelu.fi:n sivulta Ohjeet -> Käyttöohjeet. Palvelun käyttöönoton tukea voi pyytää osoitteesta lausuntopalvelu.om@om.fi.

Kaikki lausunnot ovat julkisia ja ne julkaistaan lausuntopalvelu.fi:ssä.

Aikataulu

Lausunto pyydetään toimittamaan lausuntopalvelu.fi-palvelun kautta oikeusministeriölle viimeistään perjantaina **4.2.2022**.

Valmistelijat

Lisätietoa asiasta antaa hallitusneuvos Maaria Rubanin puh 02951 50140 tai maaria.rubanin@gov.fi

Liitteet:

[Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyviksi laeiksi.pdf](#)
– Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyviksi laeiksi

[Lagförslag och parallelltexter.pdf](#) – Lagförslag och parallelltexter

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvusta 1 Oikeuspalveluviraston tehtävät ja organisaatio
2. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvusta 2 Julkinen oikeusapu
3. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvusta 3 Talous- ja velkaneuvonta
4. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvusta 4 Yleinen edunvalvonta
5. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvusta 5 Hankkiminen muulta palveluntuottajalta
6. Lausuntonne Oikeuspalveluvirastoa koskevan lakiehdotuksen luvuista 6 ja 7 Erinäiset säännökset ja voimaantulo
7. Lausuntonne talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain, oikeusapulain ja saamen kielilain muutosehdotuksesta
8. Lausuntonne hallituksen esityksen perusteluista ja vaikutuksista

4.2 Begäran om utlåtande

Begäran om utlåtande 20.12.2021 VN/21072/2021

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om Rättstjänstverket och till vissa lagar som har samband med den

Inledning

Justitieministeriet begär utlåtande om ett utkast till en regeringsproposition med förslag till lag om Rättstjänstverket och till lagar om ändring av vissa lagar som har samband med den (lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning, rättshjälpslagen och samiska språklagen).

Syftet med propositionen är att inrätta Rättstjänstverket, till vilket de nuvarande rättshjälps- och intressebevakningsdistriktens uppgifter överförs. Rättstjänstverket ska ordna tjänster inom offentlig rättshjälp, ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning samt allmän intressebevakning.

Avsikten är att rättshjälpsbyråerna och intressebevakningsbyråerna ska kvarstå. Det ska inte göras några ändringar i deras lagstadgade uppgifter eller verksamhetsställen. Ändringen gäller omorganisering av administrativa tjänster och stödtjänster. Det föreslås att det inrättas en centralförvaltning vid Rättstjänstverket med uppgift att utveckla verket och ordna de administrativa tjänsterna och stödtjänsterna. Även uppgifterna för justitieministeriets centralförvaltningsmyndighet ska överföras till Rättstjänstverket.

Syftet med ändringen är att förtydliga ministeriets uppgifter och ordna myndigheternas administrativa tjänster så att de bättre än tidigare tjäna verksamheten.

Utkastet har beretts inom ramen för projektet för att inrätta en rättshjälps- och intressebevakningsmyndighet och specialmyndigheter inom justitieförvaltningen (OM51:00/2021 i statsrådets projektportal).

Avsikten är att regeringens proposition ska lämnas till riksdagen under vårsessionen 2022.

Svarsanvisningar för mottagare

Justitieministeriet ber om ert utlåtande om utkastet till regeringsproposition. Utlåtandet ges genom att man besvarar en begäran om utlåtande som publicerats i lausuntopalvelu.fi. Utlåtandet behöver inte sändas separat per e-post eller post. För att underlätta behandlingen av svaren önskar justitieministeriet att utlåtandet delas in enligt de mellanrubriker som anges i denna begäran om utlåtande.

För att kunna ge ett utlåtande ska svaranden registrera sig och logga in i lausuntopalvelu.fi. Närmare anvisningar om användningen av tjänsten finns på lausuntopalvelu.fi:s webbplats Anvisningar > Bruksanvisningar. Stöd för ibruktagandet av tjänsten kan begäras på adressen lausunto.om (a)om.fi.

Alla utlåtanden är offentliga och publiceras i lausuntopalvelu.fi

Tidtabell

Vi ber er vänligen sända utlåtandet via lausuntopalvelu.fi-tjänsten till justitieministeriet senast fredagen 4.2.2022.

Beredare

Ytterligare upplysningar om ärendet ges av regeringsrådet Maaria Rubanin tfn 02951 50140 eller maaria.rubanin@gov.fi

Bilagor:

[Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyviksi laeiksi.pdf](#) – Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi oikeuspalveluvirastosta ja siihen liittyviksi laeiksi

[Lagförslag och parallelltexter.pdf](#) – Lagförslag och parallelltexter

Remissinstansens utlåtande

1. Utlåtande om 1 kap. i förslaget till lag om Rättstjänstverket (Rättstjänstverkets uppgifter och organisation)
2. Utlåtande om 2 kap. i förslaget till lag om Rättstjänstverket (Offentlig rättshjälp)
3. Utlåtande om 3 kap. i förslaget till lag om Rättstjänstverket (Ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning)
4. Utlåtande om 4 kap. i förslaget till lag om Rättstjänstverket (Allmän intressebevakning)
5. Utlåtande om 5 kap. i förslaget till lag om Rättstjänstverket (Anskaffning av tjänster av andra tjänsteproducenter)
6. Utlåtande om 6 och 7 kap. i förslaget till lag om Rättstjänstverket (Särskilda bestämmelser och Ikraftträdande)
7. Utlåtande om förslaget till lagar om ändring av lagen om ekonomisk rådgivning och skuldrådgivning, rättshjälplagen och samiska språklagen
8. Utlåtande om motiveringarna till regeringspropositionen och om propositionens konsekvenser

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-984-1 (PDF)